

7. "48 apsurdnih susreta Tuđmana i Miloševića"

1. O kontekstu sastanka u Karađorđevu

Prisjetimo se kako je tužitelj M. Harmon 16. 3. 1998. godine Haškom sudu najavio svjedoka optužbe Stjepana Mesića u slučaju generala Blaškića: "On će svjedočiti o dvostrukoj politici predsjednika Tuđmana spram Bosne jednoj koja je bila javna politika za priznanje neovisnosti Bosne, i o prikrivenoj politici podjele Bosne između Hrvatske i Srbije. On će svjedočiti u tome kontekstu i o sastanku Slobodana Miloševića i predsjednika Tuđmana održanom 1991. u Karađorđevu, nakon kojega se skrivena politika predsjednika Tuđmana o podjeli Bosne otpočinje primjenjivati"¹.

Prije negoli analiziramo sastanak u Karađorđevu i politiku predsjednika Tuđmana prema Bosni i Hercegovini, potrebno je upozoriti na Mesićevo svjedočenje o kontekstu sastanka u Karađorđevu. Što je Stjepan Mesić rekao o kontekstu sastanka predsjednika Tuđmana i Miloševića u Karađorđevu?

"Od početka formiranja država u bivšoj Jugoslaviji sastali su se 48 puta. Zamislite kako bi apsurdno bilo da su se Hitler i Churchill sastali toliko puta tijekom Drugog svjetskog rata. I ovdje je to bilo suludo: vodili smo obrambeni rat, a istodobno su se poglavari država sastajali"².

¹ Predmet IT-95-14-A, svjedočenje S. Mesića 16. -19. 3. 1998.

² Usporedbu s Churchillom i Hitlerom ponovio je i na svjedočenju u Haagu, ali u nešto izmijenjenom kontekstu: "Ne morate stvarati pretpostavke. Pročitajte što je Hrvoje Šarinić rekao. Rekao je da se susreo s Miloševićem 13 puta za vrijeme rata i da su prošli kroz širok izbor tema. Možete li zamisliti da se za vrijeme Drugog svjetskog rata Churchill susreće s Hitlerom, ili da se

Izvor: Izjava Stjepana Mesića haaškim istražiteljima 19. travnja 1997. godine, u prilogu.

"Izvješća su nam pristizala iz druge ruke, jer nam nije bilo logično voditi rat protiv Slobodana Miloševića i istodobno ga savjetovati - primati njegovu savjetnicu u Zagrebu i s njom raspravljati o kartama. Očito je, kako je to moralo biti obavljeno u tajnosti"

Izvor: Predmet IT-95-14-A, svjedočenje S. Mesića 16. - 19. 3. 1998.

Ove dvije rečenice sadrže niz dezinformacija. Prvo, nije bilo nikakve tajnosti jer su mediji izvješćivali o svim susretima pa tako i o ovom: "OSIJEK, 10. travnja (Hina) - Skupina srpskih i hrvatskih znanstvenih i političkih eksperata, koju su formirali predsjednici Republike Srbije Slobodan Milošević i Republike Hrvatske dr. Franjo Tuđman, sastala se danas prvi put u Tikvešu kod Osijeka. U skupini se nalaze akademik Kosta Mihajlović, prof. dr. Smilja Avramov, prof. dr. Ratko Marković i dr. Vladan Kutlešić, sa srpske strane, a s hrvatske akademik Dušan Bilandžić, prof. dr. Smiljko Sokol, prof. dr. Zvonko Lerotić i savjetnik predsjednika Republike Hrvatske Josip Šentija. Na prvom sastanku članovi skupine započeli su identifikaciju problema i puteva razrješavanja jugoslavenske političke i državne krize, te posebno problema u srpsko-hrvatskim odnosima. Zaključeno je da će skupina uskoro nastaviti svoj rad"³. Drugo, Mesić tvrdi da "nije bilo logično voditi rat protiv Slobodana Miloševića" početkom travnja 1991. a bilo je logično mjesec dana kasnije inzistirati na Mesićevom izboru za predsjednika

njihovi predstojnici Ureda susreću i raspravljaju o političkim pitanjima i povrh svega rade to po 13 puta?" (Predmet IT-95-14-A, svjedočenje S. Mesića 16. -19. 3. 1998).

³ HINA, **Baza Eva**, 10. 4. 1991.

Predsjedništva SFRJ u svibnju 1991., i pristati na izbor u kolovozu 1991. Ovakvim tvrdnjama koje insinuiraju a ne tumače niti raščlanjuju određenu politiku obiluje Mesićevo svjedočenje. Nažalost nemamo prostora upozoriti na sve ovakve Mesićeve dezinformacije.

".. i Vi i ja smo u 1994-oj gledali sastanke između predstavnika Srba, Hrvata i Bošnjaka u Ženevi, i dok su oko karte sjedili Franjo Tuđman, Karadžić, Boban i Milošević, zajedno je promatrajući, što li će kome pripasti, ali ne i Muslimanima.

Moram se ispraviti - samo Srbi i Hrvati bili su nazočni, bez Muslimana. To je bilo u siječnju 1994. prenijela je televizija. Bio sam neugodno iznenađen, znajući što je to značilo"

Izvor: Predmet IT-95-14-A, svjedočenje S. Mesića 16. - 19. 3. 1998.

Pitanje: *Nije li to bilo dijelom međunarodnih pregovora, bilateralnih razgovora unutar međunarodnih okvira?*

Odgovor: *Zasigurno, čak se i međunarodnu zajednicu može optužiti. Apsolutno sam uvjeren da je lord Owen poticao raspad Bosne i Hercegovine i ne kanim mu to oprostiti. On je jedan od krivaca, također, za sve što se dogodilo"*

Izvor: Predmet IT-95-14-A, svjedočenje S. Mesića 16. - 19. 3. 1998.

Tužitelj M. Harmon ima pravo kada traži da se objasni kontekst u kojemu je održan sastanak u Karađorđevu kako bi se shvatilo što se ondje razgovaralo i o čemu se dogovorilo, ako se išta moglo dogovoriti. Mesić tvrdi da je Karađorđevo bio samo jedan od 48 sastanaka dvaju "poglavara država", da je to "apsurdno" i "suludo". Kruna te apsurdnosti jest, kako svjedoči Mesić, Miloševićev zahtjev za smjenom Mesića početkom 1994., jer Tuđman "ne može doći do bilo kakvog dogovora s Miloševićem".

Kako je Mesić ove svoje tvrdnje potpisao u izjavi iz 1997. i ponovio ih u sudnici u Haagu 1998. to ih treba razmotriti kao njegovu čvrstu namjeru da u to uvjeri Haaški sud. Što je istina u njegovu iskazu?

- a) Istina je da su se predsjednici Tuđman i Milošević sastali 48 puta, ali po drugom temelju i u drugim okolnostima nego što to prikazuje S. Mesić.
- b) Činjenica je da je S. Mesić dobro upoznat s brojem susreta predsjednika Tuđmana i Miloševića, te da ih ocjenjuje kao sulude i apsurdne, odnosno, da on nikada ne bi na njima sudjelovao.
- c) Prema Mesiću, na tim se sastancima raspravljalo "o podjeli Bosne" i pod pokroviteljstvom međunarodne zajednice. Mesić je "apsolutno... uvjeren da je lord Owen poticao raspad Bosne i Hercegovine" i "ne kanim mu to oprostiti". Mesić drži da je lord Owen "jedan od krivaca", tj. da su njegovi planovi o ustavnom uređenju BiH, planovi za podjelu BiH.
- d) kako sam Mesić ističe, "Bio sam za jedinstvenu Bosnu i Hercegovinu", što je u tada vrijedećoj političkoj terminologiji o ustavnom uređenju BiH značilo da je Mesić bio za unitarnu BiH, odnosno, da Mesić svaku raspravu, program ili dogovor o federalnom ili konfederalnom ustroju BiH smatra "podjelom Bosne i Hercegovine".

Za Haaško tužiteljstvo Mesićevo svjedočenje o 48 susreta predsjednika Tuđmana i Miloševića ključni je dokaz o kontinuiranom nastojanju postizanja dogovora o "podjela Bosne", jer, umjesto da ratuju, ta su se dvojica sastajala i crtala zemljovide o podjeli Bosne. Ni Tužiteljstvo ni

obrana generala Blaškića nisu od svjedoka optužbe Stjepana Mesića tražili preciznije podatke o tih 48 susreta: kada i gdje su se održali, tko ih je organizirao, tko je na njima sudjelovao, o čemu se raspravljalo, itd. Da su to učinili, a trebali su, kako u interesu istine tako i pravde, mogli su razotkriti kako je Mesić u svojim svjedočenjima i 1997. i 1998. manipulirao i Haškim tužiteljstvom i Haškim sudom. Podatak o 48 susreta predsjednika Tuđmana i Miloševića jest (polu)istina, koju je Mesić sustavno u svojim iskazima stavljao u kontekst: "Zamislite kako bi apsurdno bilo da su se Hitler i Churchill sastali toliko puta tijekom Drugog svjetskog rata".

On je svjesno prešućivao punu informaciju o tim susretima, hladnokrvno zaobilazio istinu te bezočno falsificirao važnost svoje uloge u međunarodnim pregovorima o mirnom rješavanju krize u Bosni i Hercegovini.

Haaško je tužiteljstvo htjelo i dobilo Mesića za ključnog svjedoka optužbe zbog njegovih značajnih političkih pozicija u karijeri. Ali ni Haaško tužiteljstvo vjerojatno nije moglo pretpostaviti da na tako visokim funkcijama na kojima je bio Mesić može biti osoba s tako niskim moralnim dignitetom, osoba koja je spremna na uporabu laži i obmana, bez skrupula, i onda kada pod prisegom svjedoči na sudu.

Na takav zaključak upućuje već uvid u podatke o 48 susreta predsjednika Tuđmana i Miloševića.

2. Pregled 48 "apsurdnih" i "suludih" susreta predsjednika Tuđmana i Miloševića

Na sljedećoj tablici dali smo pregled "48 susreta" predsjednika Hrvatske dr. Franje Tuđmana i predsjednika

Srbije Slobodana Miloševića. Možda će neki povjesničari ili analitičari toga vremena i tih zbivanja doći do nešto drugačijih podataka o broju susreta. Razlike su moguće, ovisno o metodologiji i kriterijima koji se koriste za analizu tih susreta⁴.

Primjera radi, u Parizu je predsjednik François Mitterand razgovarao s predsjednicima Tuđmanom i Miloševićem (Pariz, 28. 8. 1991.), ali to su bili odvojeni razgovori na istu temu, a nema podataka u medijima da je došlo do osobnog susreta između predsjednika Tuđmana i Miloševića. Kako "računati" pregovore u Daytonu? Kao jedan susret ili po broju sastanaka održanih tijekom pregovora?

Za ovu analizu to je nebitno. Prema dostupnim javnim podacima broj susreta odgovara podatku koji Mesić navodi. Moguće korekcije toga podatka neće bitno promijeniti vrstu ni razloge susreta, a ni vremenski raspon u kojemu su se susreti dvojice predsjednika događali. Kako bismo dali objektivnu naznaku prirode tih susreta, koristili smo se izvješćima novinskih agencija, bez dodatnih komentara.

Pregled 48 susreta predsjednika Tuđmana i Miloševića			
r/b	Datum i mjesto	Vrsta susreta	Pokrovitelj

⁴ Razlike su moguće već i na osnovu toga je li kriterij fizički susret ili zajedničko priopćenje ili sporazum, do kojega u međunarodnim pregovorima može doći bez osobnog susreta, a zahvaljujući mirovnim posrednicima.

1.	25. 01.1991 Beograd	Prije sjednice saveznog Predsjedništva SFRJ, održan je susret hrvatskog i srpskog izaslanstva o krizi u SFRJ; hrvatska strana nastojala je izbjeći vojni udar što ga je pripremao vrh JNA. Predsjednik F. Tuđman: "Bili smo na rubu građanskog rata, vojska je mobilizirana, Hrvatska se obranila demokracijom".	<i>Razgovori o budućnosti Jugoslavije</i> <i>Sr i RH</i>
2.	30.01.1991. Beograd	Druga runda JU - samita. U Beogradu su nastavljene razgovori o političkoj budućnosti Jugoslavije. Sjednici Predsjedništva Jugoslavije, osim članova jugoslavenskog političkog vrha, nazoče predsjednici svih republika i pokrajina. Predstavnici Hrvatske i Slovenije zatražili su da se razmotri uloga Jugoslavenske narodne armije u razrješenju sadašnje političke krize u zemlji. Poslije višesatne, s vremena na vrijeme i mučne rasprave, nazočnici su se dogovorili da će o položaju i ulozi JNA u razrješenju političke krize Predsjedništvo u užem sastavu raspravljati na svojoj prvoj sljedećoj sjednici. (HINA)	<i>Razgovori o budućnosti Jugoslavije:</i> <i>JU - samit</i> <i>predsjednici svih republika</i>
3.	22.02.1991. Sarajevo	Na sjednici predsjednika svih republika SFRJ održanoj u Sarajevu, Izetbegović iznosi ideju o „asimetričnoj federaciji“ odnosno: „Srbija i Crna Gora su u klasičnoj federaciji, Slovenija i Hrvatska u konfederaciji prema prvim dvjema, a BiH i Makedonija jednako blizu i jednako udaljene od svijeta“.	<i>Razgovori o budućnosti Jugoslavije: JU - samit</i> <i>predsjednici svih republika</i>
4.	25.03.1991. Karadordevo	Hina: "Danas su se u graničnom području dviju republika sastali predsjednici Republike Hrvatske i Republike Srbije dr. Franjo Tuđman i Slobodan Milošević. U višesatnom razgovoru koji se odnosio na ključna pitanja političke i gospodarske krize, te budućih odnosa u Jugoslaviji razmotrena su glavna pitanja sadržaja predstojećeg sastanka predsjednika republika. Usprkos poznatih razlika o temeljnim pitanjima, a koja se tiču interesa republika Hrvatske i Srbije, odnosno hrvatskog ili srpskog naroda, a uzimajući u obzir da su odnosi Hrvatske i Srbije, odnosno hrvatskog i srpskog naroda od ključne važnosti za sveukupnost odnosa za rješavanje državno-političke krize u SFRJ, razgovor je vođen u nastojanju da se odstrane opcije koje ugrožavaju interese bilo hrvatskog bilo srpskog naroda u cjelini i da se traže trajna rješenja uz poštivanje povijesnih interesa naroda. Zaključeno je: - da se odredi vrijeme za rješavanje	<i>Sastanak predsjednika Miloševića i Tuđmana</i>

		postojećih jugoslavenskih problema najduže do dva mjeseca, što će biti zajednički predloženo na predstojećem sastanku predsjednika republika" (HINA, Baza EVA, 25.3.1991.)	
5.	28.03.1991. „Vila Dalmacija” Split	U vili "Dalmacija" u Splitu održava se prvi sastanak predsjednika šest republika koji raspravljaju o razrješenju jugoslavenske krize. Kako Hina neslužbeno saznaje nakon uvodnog izlaganja predsjednika Republike Hrvatske dr. Franje Tuđmana koji je izložio hrvatski prijedlog o savezu suverenih država ili razlazu, u dvosatnoj raspravi sudjelovali su svi predsjednici republika. Predsjednik Republike Slovenije Milan Kučan izložio je slovenski prijedlog o razdruživanju. Predsjednik Republike Srbije Slobodan Milošević ponovio je svoj raniji prijedlog da bi u cilju izbjegavanja gospodarskog kolapsa cijele zemlje trebalo razriješiti SIV. (Hina)	<i>Sastanak predsjednika republika SFRJ</i>
6.	04.04.1991. Beograd	U Beogradu je održan drugi sastanak predsjednika Republika. Tema: Referendumi i modaliteti razdruživanja; Tuđman i Gligorov predlažu savez suverenih i nezavisnih država.	<i>Sastanak predsjednika republika SFRJ</i>
7.	11.04.1991. Brdo kod Kranja	Održan treći susret predsjednika Republika na Brdu kod Kranja (Slovenija). Tema: razrada modela razdruživanja i referendum. Potvrđeno postojanje dva, bitno različita stajališta.	<i>Sastanak predsjednika republika SFRJ</i>
8.	15.04.1991. Tikveš	- "U graničnom području u Republici Hrvatskoj sastaju se predsjednici Republike Hrvatske dr. Franjo Tuđman i Republike Srbije Slobodan Milošević kako bi nastavili započete razgovore o odnosima tih dviju republika te da razmotre rezultate rada zajedničke grupe stručnjaka. " (HINA)	<i>Sastanak predsjednika Miloševića i Tuđmana</i>
9.	18.04.1991. Ohrid, "Vila Biljana "	Održan četvrti susret predsjednika Republika u „Vili Biljana" u Ohridu (Makedonija) HINA: "S obzirom na to da je na prošlom sastanku na Brdu kod Kranja postignuta suglasnost da se do kraja svibnja u svim republikama provede referendum na kojem bi se građani odlučili za kakav su budući status svoje republike, očekuje se i konkretno definiranje propozicija toga referenduma. Također će biti riječi o pravima i obvezama republika jednih prema drugima i svake napose prema dosadašnjoj saveznoj državi. Bit će riječi i o funkcioniranju zajedničkih tijela u prijelaznom razdoblju, do postizanja dogovora o novim odnosima ili do potpunog razlaza". (Hina)	<i>Sastanak predsjednika republika SFRJ</i>

10.	29.04.1991. Cetinje, "Plavi dvorac "	Održan peti sastanak predsjednika republika u „Plavom dvorcu" na Cetinju (Crna Gora). Tema: razdruživanje. Izetbegović i Gligorov najavljuju svoj zajednički, kompromisni, prijedlog o rješenju krize u SFRJ. Predsjednik RH je napustio konferenciju za tisak zbog stalnog vrijeđanja od strane novinara koji podržavaju stvaranje „Velike Srbije".	<i>Sastanak predsjednika republika SFRJ</i>
11.	06.06.1991. Sarajevo "Vila Stojčevac "	Hina: "Danas je u Sarajevu održan šesti sastanak predsjednika republika, odnosno predsjednika predsjedništava jugoslavenskih republika, na kojem je nastavljeno razmatranje budućeg uređenja jugoslavenske zajednice. Sudionici skupa su se suglasili o slijedećem: 1. Da sva otvorena pitanja treba rješavati sporazumno, miroljubivim putem, na demokratski način, i u interesu svih. Pri tom, ima se u vidu težina ekonomske i socijalne krize u Jugoslaviji i apel Europske zajednice. Prijedlog koji su izložili predsjednici Alija Izetbegović i Kiro Gligorov predstavlja konstruktivan temelj za nastavak razgovora o uređenju odnosa između jugoslavenskih republika, o čemu treba obaviti konzultacije u republikama, uključujući i ostale prijedloge koji su iznijeti u današnjim razgovorima. 2. S obzirom da su u osnovi krize u Jugoslaviji, pored ostalog i loši međunacionalni odnosi i da se oni posebno prelamaju u pojedinim republikama, dogovoreno je da se u najskorije vrijeme održi poseban sastanak predsjednika Hrvatske, Srbije i Bosne i Hercegovine. 3. Sudionici skupa smatraju da krizu nastalu neizborom predsjednika i potpredsjednika Predsjedništva SFRJ treba riješiti Predsjedništvo što prije u skladu sa Ustavom i svojim Poslovnikom. 4. Predsjednici su dogovorili da intenziviraju svoje radne susrete." (HINA)	<i>Sastanak predsjednika republika SFRJ</i>
12.	12.06.1991. Split	"Danas je u Splitu, u skladu sa zaključkom prošlotjednog razgovora predsjednika Republika odnosno predsjednika Predsjedništava Republika održan sastanak predsjednika republika Hrvatske, Srbije, Bosne i Hercegovine, dr. Franje Tuđmana, Slobodana Miloševića i Alije Izetbegovića... S obzirom da će u narednih nekoliko dana biti izvršene konzultacije u republikama o svim prijedlozima sa sastanka u Sarajevu, stvorit će se uvjeti za brže definiranje i preciziranje elemenata za izlaz iz državno-političke krize, odnosno za pravedno uređenje	<i>Sastanak predsjednika Tuđmana, Miloševića i Izetbegović</i>

		odnosa između naroda i republika SFRJ. Pri tome se polazi od načela nacionalne ravnopravnosti i uvažavanja interesa svih naroda SFRJ". Tijekom "susreta posebno se .. razgovaralo o Bosni i Hercegovini, među ostalim i o mogućnosti njezine kantonizacije" HINA, Baza Eva , 12.6.1991.	
13.	19.06.1991. Beograd	U Beogradu održan nastavak trojnog sastanka iz Splita: Tuđman-Izetbegović-Milošević na temu očuvanja mira na području SFRJ, i ovaj put bez ikakvog dogovora.	<i>Sastanak predsjednika Tuđmana, Miloševića i Izetbegović</i>
14.	28.08.1991. Pariz	U Parizu francuski predsjednik François Mitterand razgovarao s predsjednikom Hrvatske dr. Franjom Tuđman o mirnom rješenju jugoslavenske krize. Sljedećeg dana francuski je predsjednik Mitterand razgovarao s predsjednikom Srbije Slobodanom Miloševićem. (Nema podataka da je došlo do susreta predsjednika Tuđmana i Miloševića)	<i>François Mitterand. F. Tuđman - S. Milošević</i>
15.	02.09.1991. Beograd	Predsjednik predsjedništva SFRJ Stjepan Mesić, predsjednik SIV-a Ante Marković, i lideri svih šest jugoslavenskih republika potpisali su oko jedan sat poslije ponoći sporazum o prekidu vatre i memorandum o proširenju posmatračkih aktivnosti EZ u Jugoslaviji.	<i>Predsjednik predsjedništva SFRJ Stjepan Mesić, predsjednik SIV-a Ante Marković, i predsjednici svih šest jugoslavenskih republika</i>
16.	07.09.1991. Haag	Hina: Na mirovnoj konferenciji o Jugoslaviji u Haagu sudjelovali su članovi Predsjedništva SFRJ, Savezne vlade SFRJ, predsjednici svih republika, Savjeta EZ, predstavnici zemalja članica EZ. "Mirovna konferencija o Jugoslaviji završila je usvajanjem zajedničke izjave, koju su potpisali svi sudjelovatelji. U izjavi sudjelovatelji potvrđuju njihov zajednički cilj "da dovedu do mira u Jugoslaviji i da nađu trajno rješenje, koje će biti pravedno i odgovarati svim legitimnim interesima i težnjama". U tom su cilju odlučili "uspostaviti Arbitražnu komisiju u okviru Konferencije... Obećavamo da ćemo tražiti mirno rješenje zasnovano na načelima i obvezama dogovorenim u okviru procesa KESS-a. Odlučni smo da nikada ne priznajemo promjene bilo kojih granica, koje ne bi bile izvršene	<i>Mirovna konferencija o Jugoslaviji</i>

		mirnim putem i sporazumno."	
17.	17.09.1991. Igalo, Crna Gora	Hina: "Sudionici ..sastanka u Igalu s predsjedavajućim Konferencije o Jugoslaviji u Haagu lordom Carringtonom, predsjednik Republike Hrvatske dr. Franjo Tuđman, predsjednik Republike Srbije Slobodan Milošević i savezni sekretar za narodnu obranu general- armije Veljko Kadijević, nastavili su razgovore o provedbi dogovora potpisanog s lordom Carringtonom i suglasili se da se odmah osigura apsolutni prekid vatre, 18. rujna 1991. godine u 12 sati... U priopćenju se navodi da su se sva trojica dogovorili da će odmah i u kontinuitetu, nastaviti razgovore u svezi osiguranja mira, kako bi sa svoje strane doprinijeli razrješenju jugoslavenske državno-političke krize i uspjehu Konferencije o Jugoslaviji u Haagu".	<i>Lord Carrington:</i> <i>Tuđman - Milošević - Kadijević</i>
18.	25.09.1991. Beograd	"Predsjednik Republike Hrvatske dr. Franjo Tuđman, predsjednik Republike Srbije Slobodan Milošević i savezni sekretar za narodnu obranu general armije Veljko Kadijević danas su, u kontinuitetu razgovora o glavnim pitanjima rješavanja jugoslavenske državno-političke krize, započetih u Igalu, zajednički ocijenili da je neophodno održati i učvrstiti mir u zemlji potpunim prekidom vatre, kao prvim uvjetom za postizanje pravednih političkih rješenja. Oni su ocijenili da je u interesu svih jugoslavenskih naroda i republika da se kriza rješava isključivo političkim sredstvima i onemogućiti nastavljavanje krvoprolića i sukoba. U rješavanju krize mora se početi od podjednako uvažavanja interesa svih jugoslavenskih naroda i njihove ravnopravnosti. Učesnici današnjeg sastanka ocjenjuju da će principijelna opredjeljenja konferencije u Haagu, koja isključuju nametanje političkih rješenja silom, doprinijeti da se jugoslavenska kriza riješi na miran i pravedan način." HINA, Baza EVA, 25. 9. 1991.	<i>Lord Carrington:</i> <i>Tuđman - Milošević - Kadijević</i>
19.	04.10.1991. Haag	Lord Carrington, tijekom Mirovne konferencije o SFRJ, organizira sastanak u Haagu, sa predsjednicima Tuđmanom, Miloševićem i generalom Kadijevićem. Dogovorena je deblokada vojarni JNA u RH, prestanak ratnih sukoba i povlačenje postrojbi JNA iz RH.	<i>Carrington:</i> <i>Milošević-Tuđman-Kadijević</i>
20.	10.10.1991. Haag	U organizaciji lorda Carringtona u Haagu, predsjednici Tuđman i Milošević te general Kadijević, dogovorili da JNA napusti područje RH u roku od 30 dana.	<i>Mirovna konferencija o Jugoslaviji Carrington:</i>

			<i>Milošević- Tuđman- Kadijević</i>
21.	15.10.1991. Moskva	Hrvatski predsjednik Franjo Tuđman i srpski predsjednik Slobodan Milošević potpisali su, uz posredovanje sovjetskog predsjednika Mihaila Gorbačova, memorandum od tri točke.. U prvoj točki potpisnici objavljuju "nužnim prekinuti sve oružane sukobe" u Jugoslaviji. Prema drugoj točki, srpski i hrvatski predsjednik moraju "unutar roka od mjesec dana, započeti proces pregovora za rješavanje svih svojih nesporazuma". Ti pregovori moraju se voditi "u interesu naroda Jugoslavije, uz veliko poštivanje prava i suverenosti republika kako bi se uspostavili dobrosusjedski i miroljubivi odnosi". U trećoj točki, Milošević i Tuđman "traže od SSSR-a, Sjedinjenih Država i Europske zajednice da pruže svoje dobre usluge za organizaciju procesa pregovora". (HINA, Baza EVA, 15. 10. 1991.)	<i>M. Gorbačov: Tuđman Milošević</i>
22.	18.10.1991. Haag	Održana je Mirovna konferencija o Jugoslaviji u Haagu. "Na konferenciji je sklopljen još jedan prekid vatre koji su potpisali dr Franjo Tuđman i svi članovi Predsjedništva SFRJ. U drugom dokumentu, Nacrtu za rješenje jugoslavenske krize, ..priznaje se suverenost svim jugoslavenskim republikama.. Taj dokument prihvatili su svi predsjednici jugoslavenskih republika osim predsjednika Srbije Slobodana Miloševića. On je istaknuo da taj nacrt zanemaruje činjenicu da Jugoslavija još uvijek postoji. Najveće iznenađenje izazvao je predsjednik Crne Gore Momir Bulatović koji nije imao nikakvih prigovora na nacrt, odnosno u potpunosti ga je prihvatio." (HINA, Baza Eva, 18. 10. 1991.)	<i>Mirovna konferencija o Jugoslaviji</i> ▪ <i>svi predsjednici jugoslavensk ih republika</i>
23.	05.11.1991 Haag	"Mirovna konferencija o Jugoslaviji u Den Haagu, prekinuta je nakon što je, kako ocjenjuje američka agencija UPI, komunistički vođa Srbije odbio promijeniti svoje stajalište o mirovnom planu Europske zajednice, ostavljajući 9,7 milijuna stanovnika najveće jugoslavenske republike da se suoče sa prijetnjom diplomatskih i ekonomskih sankcija. Jedini rezultat sastanka, prekinutog nakon jednog sata, je dogovor o novom prekidu vatre" (HINA, Baza Eva, 5. 11. 1991).	<i>Mirovna konferencija o Jugoslaviji</i>
24.	23.11.1991.	"Predsjednici Milošević i Tuđman te general Kadijević večeras su u Ženevi potpisali	<i>Cyrus</i>

	Geneva	sporazum o provođenju mira u Jugoslaviji i pripremama za razmjestaj snaga Ujedinjenih naroda, rekao je Vance (Cyrus Vance, posebni izaslanik glavnog tajnika UN-a). Sporazumom se, prema izvješću France presse, predviđa hitna deblokada svih vojarni federalne vojske u Hrvatskoj kao i povlačenje federalne vojske iz te republike, te prekid vatre, koji bi trebao stupiti na snagu sutra. Sporazumom se obje strane obvezuju da će olakšati dopremanje humanitarne pomoći žrtvama sukoba. Vance je precizirao kako se već detaljno raspravljalo o mandatu, organizaciji i područjima u kojima bi trebale biti razmještene mirovne snage UN-a, a oba predsjednika smatraju da bi to trebalo biti 'što je prije moguće' (HINA, Baza Eva, 23. 11. 1991.).	Vance posebni izaslanik glavnog tajnika UN: Dr. Franjo Tuđman, Slobodan Milošević, general armije JNA Veljko Kadijević
25.	09.01.1992. Bruxelles	U nastavku Mirovne konferencije u Bruxellesu je zaključeno kako je priznanje Hrvatske i Slovenije gotova stvar. Slobodan Milošević, pokušavajući odgoditi donošenje odluke o priznanju, traži da se Mirovna konferencija o Jugoslaviji preseli u UN.	Mirovna konferencija o Jugoslaviji
26.	25.06.1992 Strasbourg	"Predsjedavajući Konferencije EZ o Jugoslaviji lord Peter Carrington rekao je nakon današnjih razgovora s predsjednicima Hrvatske i Srbije te s ministrom vanjskih poslova BiH, da je rezultat njegova napora da se oživi mirovni proces bio "razočaravajući". Slobodan Milošević izjavio je kako o novoj jugoslavenskoj federaciji što je čine Srbija i Crna Gora ovisi priznanje Bosne i Hercegovine. On je dodao kako se tri etničke zajednice u Bosni najprije trebaju konsenzusom sporazumjeti o organizaciji republike. 'Ja sam se nadao da ću danas od predsjednika Miloševića dobiti izjavu kako su on i Srbija spremni priznati Republiku Bosnu i Hercegovinu kao suverenu i neovisnu državu'." (HINA, Baza Eva, 25. 06. 1992.)	Mirovna konferencija o Jugoslaviji
27.	26/27.08. 1992. London	Međunarodna mirovna konferencija o Jugoslaviji održana je u Londonu 26/27. kolovoza. Na konferenciji sudjeluju predstavnici više od trideset zemalja i organizacija, predsjednici Hrvatske, Slovenije, BiH, Makedonije, Srbije i Crne Gore, te predsjednik Jugoslavije Dobrica Čosić i premijer Milan Panić. Supredsjedateljima konferencije imenovani su lord David Owen i Cyrus Vance. Imenovana su tijela konferencije koja će raditi u Ženevi. Usvojena je posebna odluka o BiH. Izjava o agresiji Srbije na BiH nije usvojena jer je jugoslavenska delegacija bila protiv.	Međunarodna mirovna konferencija o Jugoslaviji

28.	29.09.1992. Geneva	29. rujan: Počinje novi krug ženevskih pregovora na koje po prvi put dolazi i Alija Izetbegović. Predsjednici Tuđman i Čosić potpisuju zajedničku izjavu u kojoj u potpunosti osuđuju sve radnje povezane sa etničkim čišćenjem.	<i>Međunarodna mirovna konferencija o Jugoslaviji</i>
29.	10-12. 01. 1993. Geneva	Nastavljaju se, u Ženevi, mirovni pregovori uz ocjene da se radi o "zadnjoj prilici". Srbijanski predsjednik Milošević prvi put se pojavljuje u Ženevi gdje uspijeva nagovoriti bosanske Srbe da 12. siječnja prihvate predložena ustavna rješenja za BiH.	<i>Međunarodna mirovna konferencija o Jugoslaviji</i>
30.	23.01.1993. Geneva	23/30. siječanj: Pregovori u Ženevi, koji su započeli 23. siječnja, 30. siječnja su prekinuti nakon što su Srbi i Muslimani odbili potpisati ključne dijelove mirovnog Plana. Vance i Owen odlaze u New York tražiti podršku Vijeća sigurnosti UN.	<i>Međunarodna mirovna konferencija o Jugoslaviji</i>
31.	01-02.05. 1993. Athens	Međunarodna mirovna konferencija o rješenju krize u Bosni i Hercegovini održana je u Ateni. Uz domaćina, grčkog premijera Constantina Mitsotakisa, na konferenciji su sudjelovali predsjednici Franjo Tuđman, Dobrica Čosić, Slobodan Milošević, Momir Bulatović, lideri tri naroda u BiH Radovan Karadžić, Mate Boban i Alija Izetbegović. Novoimenovani supresjedatelj konferencije o Jugoslaviji Thorvald Stoltenberg, te američki i ruski izaslanici Reginald Bartholomew and Vitalij Čurkin pridružili su se Davidu Owenu i Cyrusu Vanceu koji su otvorili konferenciju. Na kraju sastanka Radovan Karadžić je potpisao Vance-Owenov mirovni plan za BiH pod uvjetom da "Skupština Republike Srpske na svojoj sjednici 5. svibnja potvrdi odluku svoje delegacije donijetu ovdje u Ateni 2. svibnja 1993."	<i>Međunarodna mirovna konferencija o Jugoslaviji</i>
32.	16.06.1993. Geneva	U Ženevi je počela prva runda novih pregovora za rješenje krize u Bosni i Hercegovini, uz sudjelovanje predsjednika Alije Izetbegovića, Slobodana Miloševića i Franje Tuđmana. Predsjednici Tuđman i Milošević, tijekom sastanka u Ženevi, postižu dogovor o načelima organizacije BiH kao federalne ili konfederalne države poštujući interese tri konstitutivna naroda.	<i>Međunarodna mirovna konferencija o Jugoslaviji</i>
33.	23.06.1993. Geneva	Nastavljeni su pregovori o rješenju BiH krize. Uz supresjedatelje konferencije sudjeluju predsjednici Srbije Slobodan Milošević, Hrvatske Franjo Tuđman i sedam članova Predsjedništva BiH. Alija Izetbegović i Ejup	<i>Međunarodna mirovna konferencija o</i>

		Ganić ne sudjeluju. Iznijet je Ustavni prijedlog za konfederaciju. Prijedlog u devet točaka predstavljen je sedmorici članova Predsjedništva BiH.	<i>Jugoslaviji</i>
34.	17.07.1993. Geneva	Na sastanku MKBJ u Ženevi, predsjednici Tuđman i Milošević, u suradnji sa supredsjedateljima MKBJ, objavljuju izjavu kojom opovrgavaju postojanje namjere o podjeli BiH između Hrvata i Srba, te da je "jedini put za postizanje trajnog mira u Bosni i Hercegovini u priznavanju interesa sva tri konstitutivna naroda i postizanju dogovora o uspostavi tri republike u okviru konfederacije".	<i>Međunarodna mirovna konferencija o Jugoslaviji</i>
35.	27.07.1993. Geneva	Novi odlučujući krug pregovora otvara se u Ženevi na kojem sudjeluju lideri triju sukobljenih strana Radovan Karadžić, Alija Izetbegović te Mate Boban, predsjednici Srbije, Crne Gore i Hrvatske - Milošević, Bulatović i Tuđman, te međunarodni posrednici Owen i Stoltenberg. Srbi i Hrvati daju potporu prijedlogu posrednika o stvaranju nove „Unije“, saveza triju etničkih bosansko-hercegovačkih republika.	<i>Međunarodna mirovna konferencija o Jugoslaviji</i>
36.	30.07.1993. Geneva	Na ženevskim pregovorima sve tri strane prihvatile su kompromisni prijedlog međunarodnih posrednika Owena i Stoltenberga o uređenju države Bosne i Hercegovine kao unije triju konstitutivnih republika. Utvrđivanje granica između tri republike riješit će se kasnije. Izetbegović pristaje na ustavne prijedloge o Uniji republika, ali ih treba odobriti parlament BiH. Pregovori se vraćaju zemljovidu. Vojni zapovjednici triju strana potpisali su prekid vatre na svim frontovima u Sarajevu.	<i>Međunarodna mirovna konferencija o Jugoslaviji</i>
37.	04.08.1993. Geneva	Supredsjedatelji Međunarodne konferencije o bivšoj Jugoslaviji lord David Owen i Thorvald Stoltenberg sastali su se u Palači nacija s predsjednicima dr. Franjom Tuđmanom i Slobodanom Miloševićem, Mommirom Bulatovićem, a razgovorima su nazočni i Mate Boban i Radovan Karadžić. Predsjednik Predsjedništva BiH Alija Izetbegović nije došao: "Na razgovorima mogu sudjelovati samo ako se Srbi povuku s Bjelašnice", poručio je Owenu i Stoltenbergu. (HINA, Baza EVA, 4. 8. 1993.)	<i>Međunarodna mirovna konferencija o Jugoslaviji</i>
38.	20.08.1993. Geneva	U želji da dovrše pregovore o zemljovidu, međunarodni posrednici zovu u Ženevu predsjednike Hrvatske, Srbije i Crne Gore, Tuđmana, Miloševića i Bulatovića, kako bi potaknuli strane u BiH da prihvate predloženo.	<i>Međunarodna mirovna konferencija o Jugoslaviji</i>

		UPI/Hina: "Čelnici sukobljenih strana sastali su se u Ženevi da bi započeli ključni dio pregovora o BiH, javlja agencija UPI iz Ženeve. Američka agencija javlja da su se supredsjedatelji Konferencije, lord Owen i Thorwald Stoltenberg, tijekom jutra posebno sastali sa svim pregovaračkim stranama bez vidljivog nastojanja da sve pregovarače okupe za istim stolom. Jučerašnja rasprava o zemljovidima nije donijela nikakav rezultat pa će se danas opet raspravljati o tom problemu. Lord Owen je samo izrazio nadu da će danas pregovaračke strane pokazati više popustljivosti nego što su to učinile priješnjih dana." (HINA, Baza EVA, 20. 8. 1993.)	
39.	31.08.1993. Geneva	U Ženevi je došlo do susreta supredsjedatelja MKBJ sa predsjednicima Tuđmanom, Bulatovićem, Miloševićem i Izetbegovićem. Diplomati i dužnosnici Konferencije izvijestili su da se tri strane iz BiH te srpski i hrvatski predsjednici Slobodan Milošević i Franjo Tuđman nisu danas prijepodne izravno sastali. Bilateralni razgovori koje su jutros vodili David Owen i Thorvald Stoltenberg odnosili su se na zemljovide triju budućih etničkih republika u BiH. Reuter/AFP/Hina: "Predsjednik Predsjedništva BiH Alija Izetbegović kazao je danas međunarodnim mirovnim posrednicima da ne može prihvatiti kompromisni mirovni plan za BiH bez većih promjena na predloženom zemljovidu podjele zemlje, izvijestili su diplomati u Ženevi. Oni napominju da je praktičko odbacivanje plana navelo posrednike da pokušaju nagovoriti čelnika bosanskih Srba Radovana Karadžića da učini teritorijalne ustupke u skladu s muslimanskim zahtjevima. Muslimanski dužnosnici dodaju da Izetbegović traži da muslimanska republika u BiH dobije još oko 6 posto ukupnog teritorija BiH." (HINA, Baza EVA, 31. 8. 1993.)	<i>Međunarodna mirovna konferencija o Jugoslaviji</i>
40.	20.09.1993. Britanski nosač zrakoplova "Invincible "	Na razgovorima na britanskom nosaču zrakoplova sudjelovali su, Radovan Karadžić, Mate Boban, Alija Izetbegović, te predsjednici Franjo Tuđman, Slobodan Milošević, i Momir Bulatović, supredsjedatelji MKBJ David Owen, Thorvald Stoltenberg, predstavnici SAD-a Charles Redman i Rusije Vitalij Čurkin. Svrha je sastanka bila prihvaćanje mirovnog plana za BiH. Nije bilo velikih pomaka u pregovorima, jer Muslimani i dalje inzistiraju na Neumu, mada je bilo dosta govora o Pločama i Metkoviću. Izetbegović je, rekao da će konačna odluka biti na Parlamentu BiH.	<i>Međunarodna mirovna konferencija o Jugoslaviji</i>

41.	29-30.11. 1993. Geneva	<p>Europska unija organizirala je novu rundu pregovora o miru u BiH u Ženevi. Uz dvanaest ministara vanjskih poslova Europske unije pregovorima su nazočni čelnici triju strana u BiH Karadžić, Boban i Izetbegović, predsjednik Republike Hrvatske dr. Franjo Tuđman, predsjednici Srbije i Crne Gore, te diplomatski predstavnici Rusije i SAD, supredsjedatelji mirovne konferencije za bivšu Jugoslaviju Thorvald Stoltenberg i David Owen. Ženevski pregovori o Bosni nastavljeni su susretom između Srba i Muslimana. U razgovorima sudjeluju predsjednik Srbije Slobodan Milošević, vođa bosanskih Srba Radovan Karadžić, predsjednik BiH Alija Izetbegović, te mirovni posrednici lord Owen i Thorvald Stoltenberg, javila je agencija DPA. 29. 11. uvečer održani su razgovori između Srba i Hrvata. Nakon dvomjesečnog prekida bili su to prvi službeni razgovori u okvirima Međunarodne konferencije o bivšoj Jugoslaviji.</p>	<p><i>Međunarodna mirovna konferencija o Jugoslaviji</i></p>
42.	21-23.12. 1993. Geneva	<p>Na Mirovnoj konferenciji u Ženevi sudjelovali su predsjednici Srbije i Hrvatske Milošević i Tuđman, i predstavnici triju sukobljenih strana u Bosni i Hercegovini Karadžić, Boban i Izetbegović. Sudionici su se suglasili o teritorijalnim koncesijama Muslimanima, tj. da 33,3% teritorija Bosne i Hercegovine treba pripasti muslimanskoj republici. Muslimanska strana se suglasila s takvom podjelom, ali su postavili prigovor na "kvalitetu ponuđene teritorije"; prema muslimanskom stajalištu ostali su upitni neki gradovi, izlaz muslimanske republike na more i na rijeku Savu, te status Sarajeva. Sve tri strane suglasile su se za prekid sukoba tijekom Božića ili do 15. siječnja 1994.</p>	<p><i>Međunarodna mirovna konferencija o Jugoslaviji</i></p>
43.	22.12.1993. Bruxelles	<p>U Bruxellesu je došlo do susreta ministara EU i supredsjedatelja MKBJ sa predsjednicima Tuđmanom, Bulatovićem, Miloševićem i Izetbegovićem te sa Karadžićem i Bobanom. Ministri EZ traže za muslimansku republiku u BiH najmanje 1/3 teritorija. Postignuto je „Božićno primirje“. Razgovori su u Bruxellesu završeni bez sporazuma, osim što su tri strane potvrdile Božićno primirje (HINA, Baza EVA, 22. 12. 1993.).</p>	<p><i>Međunarodna mirovna konferencija o Jugoslaviji</i></p>
44.	18-19.01. 1994. Geneva	<p>Mirovni pregovori o krizi u BiH nastavljani su u Ženevi. Sudjelovali su predsjednici Hrvatske, Srbije i Crne Gore, Franjo Tuđman, Slobodan Milošević, Momir Bulatović, Alija Izetbegović lider bosanskih Muslimana, Radovan Karadžić predsjednik Republike Srpske,</p>	<p><i>Međunarodna mirovna konferencija o Jugoslaviji</i></p>

		<p>premijer Haris Silajdžić te vođa delegacije bih Hrvata Mile Akmadžić. Održano je nekoliko bilateralnih razgovora između delegacija, ali bez napretka u pregovorima.</p> <p>Nakon separatnih razgovora između delegacija SRJ i RH na kojima su sudjelovali predsjednici Tuđman, Milošević i Bulatović, te ministri vanjskih poslova dviju država, Vladislav Jovanović i Mate Granić potpisali su zajedničku izjavu o normalizaciji odnosa između SR Jugoslavije i Republike Hrvatske i otvaranju diplomatskih misija između dviju država u Beogradu i Zagrebu.</p> <p>Republika Srpska i Hrvatska zajednica Herceg Bosna potpisali su u Ženevi zajedničku izjavu o uspostavi trajnog mira i službenih odnosa između dviju republika. Izjavu su potpisali Nikola Koljević, dopredsjednik RS i Mile Akmadžić vođa delegacije bih Hrvata.</p>	
45.	01.11.1995. Dayton	<p>U zračnoj bazi Wright-Patterson u Daytonu, Ohio, započeli mirovni pregovori o Bosni i Hercegovini, u kojima sudjeluju hrvatski predsjednik Franjo Tuđman, predsjednik BiH Alija Izetbegović i srbijanski predsjednik Slobodan Milošević uz predstavnike Kontaktne skupine i Europske unije. Prema riječima američkog državnog tajnika uvjeti za trajni mir su održavanje cjelovite Bosne i Hercegovine, rješavanje pitanja ljudskih prava, uključivši odgovornost za ratne zločine, rješenje pitanja Sarajeva te postizanje reintegracije istočne Slavonije, Baranje i zapadnoga Srijema. Pregovaračima iz triju zemalja bit će podnesen nacrt općeg mirovnog sporazuma, koji se sastoji od odvojenih dokumenata o teritorijalnim pitanjima, razdvajanju snaga, prekidu vatre, ustavu i izborima te pitanjima izbjeglica i obnovi zemlje. (HINA, Baza EVA, 1. 11. 1995.)</p>	<p><i>Mirovni pregovori o Bosni i Hercegovini Dayton, Ohio, USA</i></p>
46.	02.11.1995. Dayton	<p>Uz posredovanje državnog tajnika SAD Warrena Christophera u Daytonu su se sreli predsjednici Srbije i Hrvatske Slobodan Milošević i Franjo Tuđman. U zajedničkoj izjavi oba predsjednika su se suglasila dati svoj prilog punoj normalizaciji odnosa između dviju zemalja. Normalizacija odnosa će se temeljiti na "punom poštivanju međunarodno priznatih ljudskih prava za sve građane, na pravu izbjeglica i prognanika obiju zemalja na povratak svojim domovima, povrat imovine ili dobivanje pravedne kompenzacije". Temelj normalizacije odnosa biti će i "podrška mirnom rješenju sukoba u istočnoj Slavoniji, Baranji i Zapadnom Srijemu koje bi trebalo nastupiti što je prije moguće i to na osnovi pregovora između hrvatske vlade i predstavnika lokalnih Srba", stoji u izjavi.</p>	<p><i>Mirovni pregovori o Bosni i Hercegovini Dayton, Ohio, USA.</i></p>
47.	20.11.1995.	<p>Nakon 21-og dana pregovora, u bazi Wright-Patterson, u Daytonu (Ohio, SAD), globalni</p>	<p><i>Mirovni pregovori o</i></p>

	Dayton	<p>mirovni sporazum za BiH parafiraju predsjednici Alija Izetbegović, dr. Franjo Tuđman i Slobodan Milošević. Daytonskim mirovnim sporazumom o BiH omogućava se opstanak Bosne i Hercegovine kao jedinstvene države uz puno poštivanje njezina suvereniteta od strane susjednih zemalja.</p> <p>Strane su dale suglasnost na ustav koji stvara federalne institucije uključivši predsjedništvo, dvodomni parlament i ustavni sud od devet sudaca od kojih će tri imenovati predsjednik Europskog suda za ljudska prava. Zemlja će, temeljem ovog sporazuma, imati središnju banku i jednu valutu. Središnja vlast Bosne i Hercegovine imat će odgovornosti u području vanjske politike, vanjske trgovine, carinske politike, useljavanja, monetarne politike, međunarodnog prava, komunikacija, prometa te financiranja vladinih operacija i obveza. Dvodomni parlament sastojat će se od 15 članova u vijeću naroda te 42 predstavnika u predstavničkom domu. Dvije trećine zastupnika u svakom domu bit će iz Federacije. Predsjedništvo će se sastojati od tri člana od kojih će jedan biti predstavnik republike srpske, a dva iz Federacije. Izvršnu vlast, uz predsjedništvo, imat će i vijeće ministara. Federacija će upravljati sa 51 posto teritorija. Sarajevo je sporazumom objedinjeno i unutar je Federacije, a bit će otvoreno svim građanima BiH. (HINA, Baza EVA, 20. 11. 1995.).</p>	<p><i>Bosni i Hercegovini Dayton, Ohio, USA.</i></p>
48.	14.12.1995. Paris	<p>"Svečanost potpisivanja mirovnog sporazuma o BiH počela je u Svečanoj dvorani Elizejske palače u Parizu, pozdravnim govorom francuskog predsjednika Jacquesa Chiraca.</p> <p>Opći okvirni sporazum prvi su potpisali predsjednici dr. Franjo Tuđman, Alija Izetbegović i Slobodan Milošević. Kao supotpisnici temeljni su dokument potom potpisali predsjednici Chirac i Bill Clinton, njemački kancelar Helmut Kohl, britanski i ruski premijer John Major i Viktor Černomirdin, te u ime Europske unije španjolski premijer Felipe Gonzalez.</p> <p>Nakon svečanog potpisivanja svaki od potpisnika, kao i predstavnici OIC-a, UN i NATO-a, održali su kratke govore. Protokolom je bilo predviđeno da prvi govori predsjednik Izetbegović, potom predsjednik Milošević, a nakon njega predsjednik Tuđman. Zatim su govorili glavni tajnik UN Butros Butros Gali, glavni tajnik NATO-a Javier Solana, europski posrednik Carl Bildt, marokanski premijer</p>	<p><i>Mirovni pregovori o Bosni i Hercegovini Dayton, Ohio, USA</i></p>

		Abdellatif Filali, koji predsjedava kontaktnom skupinom OIC-a, te, na kraju, premijeri Černomirdin, Major i Gonzalez, kancelar Kohl i predsjednik Clinton." (HINA, Baza EVA, 14. 12. 1995.)	
--	--	---	--

Ove susrete prema vrsti i "pokroviteljima" možemo podijeliti na dvije skupine: a) prije internacionalizacije jugoslavenske krize, b) poslije internacionalizacije jugoslavenske krize.

Prije internacionalizacije jugoslavenske krize, tj. prije angažmana međunarodne zajednice na rješavanju jugoslavenske krize, predsjednici Tuđman i Milošević susreli su se 13 puta:

- 1 susret hrvatskog i srpskog izaslanstva u Beogradu o krizi u SFRJ;
- 2 susreta Predsjedništva SFRJ s predsjednicima svih republika;
- 2 susreta predsjednika Tuđmana i Miloševića (Karađorđevo, Tikveš);
- 2 susreta predsjednika Izetbegovića, Miloševića, Tuđmana (Split, Beograd);
- 6 susreta predsjednika svih republika SFRJ.

Poslije internacionalizacije jugoslavenske krize predsjednici Tuđman i Milošević susreli su se 35 puta u organizaciji međunarodnih posrednika:

- 2 susreta na inicijativu predsjednika stranih država (predsjednika Mitteranda, u Parizu, i predsjednika Gorbačova u Moskvi);

- 11 susreta u organizaciji *Mirovne konferencije o Jugoslaviji*, i koja je imala dvotračni pristup⁵: jedan je bio politički, za postizanje političkog rješenja i političke nagodbe (7 susreta), a drugi se bavio vojnim stanjem na terenu (5 susreta);
 - o na 7 susreta političkog dijela *Mirovne konferencije o Jugoslaviji* predsjednici Tuđman i Milošević bili su pozvani zajedno sa ostalim predsjednicima republika bivše Jugoslavije i saveznim vodstvom;
 - o na 5 susreta o vojnim pitanjima sudjelovali su, uz supredsjedatelja Konferencije lorda Carringtona (odnosno Cyrusa Vancea), predsjednici Tuđman, Milošević i general Kadijević.
- 18 susreta u organizaciji Međunarodne mirovne konferencije o bivšoj Jugoslaviji (supredsjedatelji lord Owen i Cyrus Vance; od svibnja 1993. Vancea je zamijenio Thorvald Stoltenberg). Sudionici na ovoj konferenciji bili su na početku sva vodstva republika i Vlade SFRJ. Kada se konferencija počela baviti pretežito krizom u BiH tada su, osim triju sukobljenih strana u BiH, bili pozivani i predsjednici Hrvatske i SRJ (Srbije i Crne Gore). Tim pozivima nisu se uvijek odazivali, iz različitih razloga, predsjednici Alija Izetbegović i Slobodan

⁵ Vidi M. Libal. *Njemačka politika i jugoslavenska kriza 1991. - 1992.* Zagreb, Golden Marketing - Tehnička knjiga, 2004., str. 84.

Milošević, za razliku od hrvatske strane koja nije odbijala suradnju s međunarodnom zajednicom.

- 4 susreta na mirovnim pregovorima o Bosni i Hercegovini, Dayton, Ohio. (Izdvojili smo susrete na početku mirovnih pregovora, 1. 11. 1995; susret predsjednika Tuđmana i Miloševića uz posredovanje ministra vanjskih poslova SAD-a Warrena Christophera 2. 11. 1995. na kojemu je postignut dogovor o normalizaciji odnosa između Hrvatske i Jugoslavije /Srbije i Crne Gore/; kraj mirovnih pregovora, na kojemu su parafirani sporazumi, 20. 11. 1995.; te potpisivanje mirovnog sporazuma u nazočnosti svih sudionika i predstavnika međunarodne zajednice, u Parizu 14. 12. 1995.)

To je kratak pregled tih 48 "suludih" i "apsurdnih" susreta predsjednika Tuđmana i Miloševića, na kojima su oni "dijelili Bosnu", i to bez Muslimana, kako veli Mesić, jer su to svi mogli vidjeti i na televiziji.

Ono što se također može "vidjeti" u medijima jesu i sljedeće činjenice:

- od 48 susreta koje Mesić nastoji prikazati kao bilateralne susrete između predsjednika Tuđman i Mesića, samo su 2 susreta bila bilateralna, tj. "nasamo" (u Karađorđevu i Tikvešu); svi ostali bili su multilateralni;
- svi susreti do internacionalizacije jugoslavenske krize bili su održani po preporuci Predsjedništva SFRJ, kako bi se, prvo u bilateralnim susretima izaslanstava svake republike sa svakom, a zatim

na zajedničkim sjednicama predsjednika svih republika, pokušalo pronaći rješenje jugoslavenske krize; to se odnosi i na bilateralne susrete Tuđman-Milošević⁶, kao i na trilateralne susrete Izetbegović-Milošević-Tuđman;

- sve susrete poslije internacionalizacije jugoslavenske krize organizirali su međunarodni čimbenici; na tim susretima predsjednici Tuđman i Milošević najčešće su bili sudionici, uz ostale predstavnike zainteresiranih strana;
- od 48 sastanaka na kojima su se susretali predsjednici Tuđman i Milošević na najmanje 31-om sudjelovao je i predsjednik Alija Izetbegović⁷;
- od 48 susreta na kojima su, po Mesiću, Tuđman i Milošević "dijelili Bosnu", na najmanje 4 sudjelovao je i Stjepan Mesić;
- svih 48 susreta bili su javni i o njima je javnost bila upoznata bilo zajedničkim priopćenjima bilo tiskovnim konferencijama sudionika skupova bilo potpisanim sporazumima bilo izjavama itd.

Zadaća bi bila ozbiljnog političara, i vjerodostojnog svjedoka, da na Haaškome sudu prikaže političke opcije

⁶ Svi su se predsjednici republika sastali po načelu svatko sa svakim, u razdoblju od siječnja do kraja ožujka 1991. Tako su se susreli i Izetbegović i Milošević u Karađorđevu i Tikvešu.

⁷ Iz raspoloživih izvora nije jasno je li na još 3 sudjelovao i Izetbegović; kako je to nebitno za ukupnu analizu, to ostaje za naknadne provjere.

sukobljenih strana u bivšoj Jugoslaviji i njihove strategije. Odnosno, da dade ocjenu o tome što se zbivalo na međunarodnim konferencijama o rješavanju krize u bivšoj Jugoslaviji, odnosno, Hrvatskoj a zatim i u Bosni i Hercegovini, u razdoblju od 1991. - 1995. Mesić je tu priliku propustio. Sve što je Mesić o tome rekao jest da Miloševića treba objesiti i da je Tuđman vodio dvoličnu politiku, jer je želio "podjelu Bosne", te da su njihovih 48 sastanaka "suludi" i "apsurdni".

Očito ni Haaškome tužiteljstvu nije bilo stalo da od Mesića dobiti politički pregled zbivanja, kako u Hrvatskoj tako i u Bosni i Hercegovini. Ili je Haaško tužiteljstvo procijenilo da Mesić nije sposoban dati takvu ocjenu, te su od njega trebali samo izjavu kako bi od "važne političke figure u povijesti pada Jugoslavije i u politici Hrvatske"⁸ dobili izjavu kojom se hrvatsku politiku optužuje kao zločinačku organizaciju koja je izvela zločinački pothvat ne samo u Hrvatskoj nego i u Bosni i Hercegovini.

Nije na nama da ovdje damo prikaz političkih opcija i njihovih strategija tijekom pregovora o rješenju kriza na području bivše Jugoslavije. U žarištu našega interesa jest "kontekst" o kojemu sjedoci Mesić. Taj kontekst "podjele Bosne" Mesić je opisao sa 48 "apsurdnih" susreta.

Umjesto da damo prikaz onoga što se zbivalo na tim susretima, skicirat ćemo samo što bi se dogodilo da predsjednik Tuđman nije sudjelovao na tih 48 susreta.

⁸ Riječi tužitelja M. Harmona kojima najavljuje svjedočenje S. Mesića (Predmet IT-95-14-A, svjedočenje S. Mesića 16. - 19. 3. 1998).

Jasno je već iz kronologije tih susreta da oni nisu bili upriličeni kako bi se dvojica predsjednika dogovarala o podjeli Bosne i Hercegovine. To je jasno zbog rezultata koji su uslijedili kao posljedica, barem nekih, od tih susreta.

a) Prvi i drugi krug⁹ razgovora predsjednika republika SFRJ u prvoj polovici 1991. nisu rezultirali dogovorom o mirnom rješenju jugoslavenske krize, ali je postignuta suglasnost o raspisivanju referenduma kao uvjeta za razdruživanje; na temelju održanog referenduma, u svibnju 1991., Republika Hrvatska mogla je proglasiti svoju nezavisnost. Da nije postignuta suglasnost o referendumu kao postupku razdruživanja, Savezna vlada i Predsjedništvo SFRJ imali bi pravnu podlogu tražiti poništenje i ne priznati rezultate referenduma u Hrvatskoj.

a) *Mirovna konferencija o Jugoslaviji* imala je dvotračni pristup. U političkome dijelu, Republika Hrvatska prihvatila je i ispunila sve političke zahtjeve koji su joj bili postavljeni kao uvjeti za međunarodno priznanje. Bez toga RH ne bi bila priznata.

Slobodan Milošević, odnosno, Srbija i Crna Gora nisu prihvatili međunarodne standarde i međunarodna pravila ponašanja i zato su im bile nametnute sankcije te su bili isključeni iz međunarodnih organizacija.

⁹ Bilateralnih, a potom multilateralnih razgovora predsjednika republika SFRJ.

- b) Prihvativši pregovore u vojnom dijelu *Mirovne konferencije o Jugoslaviji*, tj. pregovore koje je vodio lord Carrington s predsjednicima Miloševićem i Tuđmanom te generalom Kadijevićem, Hrvatska je postigla to da je JNA na koncu napustila Hrvatsku. Bez toga sporazuma Hrvatska bi bila sučeljena sa sukobom s JNA još većih razmjera i na još većoj površini svoga teritorija; vjerojatno s još dugotrajnijim i većim razaranjima i žrtvama.
- c) Sudjelovanjem na *Međunarodnoj konferenciji o bivšoj Jugoslaviji* hrvatska izaslanstva (kako Republike Hrvatske tako i Hrvata iz BiH) potpisala su sve predložene mirovne sporazume (Vance-Owenov mirovni plan, Owen-Stoltenbergov mirovni plan¹⁰), dok su ih ostala izaslanstva odbijala. Iako ti planovi nisu doveli do rješenja BiH krize, oni su bili podloga za postizanje Washingtonskih sporazuma.
- d) Bez potpisivanja Washingtonskih sporazuma ne bi se zaustavio bošnjačko-hrvatski sukob ni etničko čišćenje Hrvata iz Srednje Bosne.
- e) Bez Washingtonskih sporazuma Hrvatska ne bi mogla tražiti razdvajanje mandata UNPROFOR-a, tj. da se misija snaga UN odredi posebno za RH (UNCRO)¹¹.

Izdvajanje mandata snaga UN posebno za Hrvatsku omogućilo je lakše izvođenje vojnih

¹⁰ Kao i prvi mirovni plan, poznat kao Cutilleirov plan iz ožujka 1992.

¹¹ Zagovornici teze o dvostrukoj hrvatskoj politici prema BiH trebali bi izvući zaključak iz činjenice da je Hrvatska tražila posebni mandat snaga UN za RH, jer i to potvrđuje da nikakve dvostruke politike nije bilo. Da je bilo, bilo bi lakše prekrajati granice na području na kojem ni za djelovanje UNPROFOR-a nema ogrničenja.

operacija, koje su dovele do oslobađanja okupiranih područja u Hrvatskoj.

f) Bez završnih operacija "Bljeska" i "Oluje" ne bi došlo do Daytonskih mirovnih pregovora.

Činjenica je da je sudjelovanje predsjednika Tuđmana na ovih 48 (po Mesićevoj ocjeni) "suludih" i "apsurdnih" susreta rezultiralo time da je RH mogla proglasiti samostalnost i suverenost, da se JNA morala povući iz Hrvatske te da su potpisani mirovni sporazumi kojima je završen rat u Bosni i Hercegovini.

Činjenica je da je na tim susretima, između ostalih, sudjelovao i predsjednik Milošević, da oni nisu bili bez Izetbegovića, pa čak ni bez Mesića.

Činjenica je također da te susrete Mesić želi prikazati isključivo kao bilateralne susrete između Tuđmana i Miloševića, i to kao "sulude" i "apsurdne" susrete.

Na temelju Mesićevih izjava o tim susretima može se pretpostaviti da on, Mesić, da je tada bio na mjestu predsjednika Tuđmana, ne bi sudjelovao na tim pregovorima.

To znači da tada ne bi bilo ni "podjele Bosne", jer bi Jugoslavija ostala "cijela" i "jedinствена", ali da ne bi bilo ni samostalne i međunarodno priznate Republike Hrvatske.

3. "Ne može doći do bilo kakvog dogovora s Miloševićem dok sam god ja na čelu Parlamenta, jer sam rekao da on mora visjeti"

Prema Mesićevom svjedočenju, predsjednici Tuđman i Milošević održali su 48 sastanaka "o podjeli Bosne", s kojih je Mesić bio isključen. Unatoč tome, tvrdi Mesić, on je bio zapreka da Tuđman i Milošević postignu dogovor o

"podjeli Bosne" i potkraj 1993., odnosno, početkom 1994. Zato je predsjednik Tuđman Mesića želio maknuti iz Sabora kako "bi se mogao nagoditi s Miloševićem za mjesec dana":

"Poslije sastanka u Karađorđevu bio sam isključen iz razgovora o Bosni. U prosincu 1993. Tuđman me je pozvao u svoj ured i rekao mi kako ometam njegove dogovore s Miloševićem u vezi s Bosnom, jer sam bio rekao da bi Miloševića trebalo objesiti. Tuđman mi je rekao da bi se mogao nagoditi s Miloševićem za mjesec dana.

Rekao mi je da idem u Spa, u Belgiju. Rekao mi je da učim francuski, pa bih tada mogao biti veleposlanik u Francuskoj ili Švicarskoj. Nisam mogao javno objaviti kako odlazim učiti francuski pošto sam izabran u parlament. Rekao sam Tuđmanu da ću otići mjesec dana na odmor. Zapravo u siječnju 1994. sam doista i otišao na odmor. Rekao sam da sam na bolovanju i odmoru."¹²

Izvor: Izjava Stjepana Mesića haaškim istražiteljima, 19. travnja 1997. godine, u prilogu.

Na logičke proturječnosti Mesićeva iskaza ne obraćaju pozornost ni obrana ni Tužiteljstvo, a ni Sud u svojoj presudi. Mesić tvrdi da je u Karađorđevu, ožujka 1991., postignut dogovor o "podjeli Bosne", ali isto tako tvrdi da mu je Tuđman, u prosincu 1993., "rekao da bi se mogao nagoditi s Miloševićem za mjesec dana". Štoviše, Mesić nakon mjesec dana bolovanja/odmora, u siječnju 1994., tvrdi "da je mjesec dana trebalo biti dovoljno za sklapanje nagodbe s Miloševićem". Na temelju Mesićevih tvrdnji trebao bi slijediti i logični zaključak - da ni početkom 1994. nije sklopljena nagodba "o podjeli Bosne" između predsjednika Tuđmana i Miloševića i da im to nije uspjelo

¹² I dalje: "Kad sam se vratio, pisao sam Tuđmanu. Tuđmanova tajnica Zdravka Bušić me zatim nazvala i rekla mi kako Tuđman hoće razgovarati sa mnom. Kad sam se s njime sastao, rekao mi je da nisam učinio što sam bio obećao. Rekao sam kako sam obećao da ću otići samo mjesec dana, i da je mjesec dana trebalo biti dovoljno za sklapanje nagodbe s Miloševićem".

ni u Karađorđevu ni tijekom njihovih 48 susreta. Nije im uspjelo zato jer je on, Mesić, bio zapreka postizanju te nagodbe.

Stjepan Mesić ponavlja svoj iskaz iz 1997. i kada ponovo svjedoči u Haagu 1998. - da je s mjesta predsjednika Zastupničkog doma Sabora morao otići zbog pritisaka koje je Milošević napravio na predsjednika Tuđmana potkraj 1993., kako bi njih dvojica mogla sklopiti "dogovor o podjeli Bosne". Mesić izrijezom tvrdi da je predsjednik Tuđman želio da se Mesić makne s mjesta predsjednika Sabora jer **"ne može doći do bilo kakvog dogovora s Miloševićem dok sam god ja na čelu Parlamenta"**:

"Bio sam za jedinstvenu Bosnu i Hercegovinu, ali kao visoki dužnosnik, nisam mogao naglo pasti, premda se to moglo vidjeti iz mog interview-a kako Predsjednik Tuđman, u prosincu 1993., predlaže da bih trebao promijeniti službu kao Predsjedavajući Sabora, da bih trebao otići u Grenoble ili u Spa na nekoliko mjeseci, Spa u Belgiji, na dodatni studij francuskog, i izabrati koje god veleposlaničko mjesto želim, jer on ne može doći do bilo kakvog dogovora s Miloševićem dok sam god ja na čelu Parlamenta, jer sam rekao da on mora visjeti.

Naime, to je nešto što sam Miloševiću rekao u lice, da će ga Srbi objesiti na glavnom beogradskom trgu - na Terazijama - kad im propadnu ratni pothvati, koje je branio jer je planirao rat.

Također sam ga zapitao, da dok visi, misli na mene, a da ću ja misliti na njega. Izjavio sam to javno, ali očito je kako ga je to toliko mučilo da je morao izvršiti pritisak na Tuđmana da me makne s tako visoke pozicije te sam nakon nekog vremena i otišao".

Izvor: Predmet IT-95-14-A, svjedočenje S. Mesića 16. - 19. 3. 1998.

Mesić nadalje tvrdi kako je u siječnju 1994. bio mjesec dana na bolovanju/odmoru te da je po povratku rekao predsjedniku Tuđmanu:

"Rekao sam kako sam obećao da ću otići samo mjesec dana, i da je mjesec dana trebalo biti dovoljno za sklapanje nagodbe s Miloševićem".

Izvor: Izjava Stjepana Mesića haaškim istražiteljima 19. travnja 1997. godine, u prilogu.

Činjenica jest da je Mesić bio zapreka za postizanje dogovora o Bosni i Hercegovini, ali ne s Miloševićem. To se može zaključiti i bez detaljnih političkih analiza već iz samog pregleda susreta predsjednika Tuđmana i Miloševića.

U prosincu 1993. održana su 2 susreta, a u siječnju 1994. bio samo 1, sva tri u organizaciji Mirovne konferencije o bivšoj Jugoslaviji.

- **22. prosinca 1993.** u Ženevi na Mirovnoj konferenciji sudjelovali su predsjednici Srbije i Hrvatske, Milošević i Tuđman, i predstavnici triju sukobljenih strana u Bosni i Hercegovini, Karadžić, Boban i Izetbegović.
- **23. prosinca 1993.** u Bruxellesu je došlo do susreta ministara EU i supredsjedatelja MKBJ s predsjednicima Tuđmanom, Bulatovićem, Miloševićem i Izetbegovićem te s Karadžićem i Bobanom.
- **18.- 19. siječnja 1994.** nastavljani su u Ženevi mirovni pregovori o krizi u BiH. Sudjelovali su predsjednici Hrvatske, Srbije i Crne Gore, Franjo Tuđman, Slobodan Milošević, Momir Bulatović, Alija Izetbegović, lider bosanskih Muslimana, Radovan Karadžić, predsjednik Republike Srpske, premijer Haris Silajdžić te vođa delegacije BiH Hrvata Mile Akmadžić. Nakon separatnih razgovora između delegacija SRJ i RH na kojima su sudjelovali predsjednici Tuđman, Milošević i Bulatović, te ministri vanjskih poslova dviju država, Vladislav Jovanović i Mate Granić potpisali su zajedničku izjavu o normalizaciji odnosa između SR Jugoslavije i Republike Hrvatske i otvaranju diplomatskih misija između dviju država u Beogradu i Zagrebu¹³.

¹³ Navedeno prema tablici 48 susreta na prethodnim stranicama.

Dakle, nikakvih bilateralnih pregovora ni dogovora "o Bosni" nije moglo biti, jer je na sva tri susreta bio nazočan i Alija Izetbegović, odnosno, bile su nazočne sve tri strane iz BiH, uz nazočnost supredsjedatelja Međunarodne konferencije te ministara vanjskih poslova EZ. Štoviše, u siječnju 1994. bio je posljednji susret predsjednika Tuđmana i Miloševića, jer pregovori o Bosni i Hercegovini u organizaciji MKBJ završavaju bez dogovora. Njih će se dvojica ponovno susresti tek za dvije godine, u studenome 1995., u Daytonu.

Zato su obje Mesićeve tvrdnje neistinite. I ona kako su Srbi i Hrvati bez Bošnjaka u siječnju 1994. dijelili BiH, kao i ona da je Milošević tražio od predsjednika Tuđmana smjenu Mesića s mjesta predsjednika Sabora RH.

".. i Vi i ja smo u 1994.-oj gledali sastanke između predstavnika Srba, Hrvata i Bošnjaka u Ženevi, i dok su oko karte sjedili Franjo Tuđman, Karadžić, Boban i Milošević, zajedno je promatrajući, što li će kome pripasti, ali ne i Muslimanima.

Moram se ispraviti -- samo Srbi i Hrvati bili su nazočni, bez Muslimana. To je bilo u siječnju 1994. prenijela je televizija. Bio sam neugodno iznenađen, znajući što je to značilo"

Izvor: Predmet IT-95-14-A, svjedočenje S. Mesića 16. - 19. 3. 1998.

U siječnju 1994. bez rezultata završava s radom MKBJ, a ne podjelom BiH između Srba i Hrvata.

Između Beograda i Zagreba, 18. - 19. siječnja 1994., postignut je jedan drugi dogovor, tj. potpisana je zajednička izjava o normalizaciji odnosa između SR Jugoslavije i Republike Hrvatske i otvaranju diplomatskih misija između dviju država. Tako da je Mesić, ako inzistira na stajalištu da je bio smetnja za postizanje dogovora između Tuđmana i Miloševića, onda mogao biti smetnja samo

za postizanje sporazuma o normalizaciji odnosa između dviju država.

Razlog zbog kojega je Milošević pristao na normalizaciju odnosa s Hrvatskom nije zato što je postignut dogovor između Beograda i Zagreba "o Bosni", budući da se dogodilo upravo suprotno: dogovor "o Bosni" postignut je između predsjednika Tuđmana i Izetbegovića.

Gore navedeni argumenti protiv Mesićevih izjava ipak su formalne naravi. Ti formalni pokazatelji već sami po sebi opovrgavaju neutemeljene Mesićeve izjave. Stvarni pokazatelji zbivanja u tome razdoblju još su porazniji za Mesićeve tvrdnje, osobito što je Mesić, kao predsjednik Sabora, bio upoznat s naporima i pregovorima, ne s Miloševićem, nego s Izetbegovićem i Bošnjacima, pregovorima koji su se vodili kako bi se prekinuo sukob između Bošnjaka i Hrvata u BiH te kako bi se našlo trajno rješenje za ustavno uređenje BiH. Podsjetimo samo na ključne prijedloge i dogovore¹⁴ u razdoblju kada je Mesić navodno bio "smetnja" dogovoru između Tuđmana i Miloševića.

- **Tajni sporazum o konfederaciji** što su ga potpisali predsjednik RH dr. Franjo Tuđman i predsjednik Predsjedništva BiH Alija Izetbegovića "da se odnosi između bosansko-muslimanske republike i hrvatske republike u okviru Unije Bosne i Hercegovine razvijaju na svim područjima s ciljem stvaranja zajedničke države koja će istodobno stupiti u konfederalni odnos s Republikom Hrvatskom" (Ženeva, 14. 9. 1993.).
- **Mirovna inicijativa** predsjednika RH dr. Franje Tuđmana u kojoj se predlaže postizanje trajnog i

¹⁴ Dokumenti i izvodi iz dokumenata citirani su prema knjizi M. Tuđman, **Istina o Bosni i Hercegovini. Dokumenti 1991. - 1995.** Zagreb: Slovo M, 2005.

mirnog rješenja za područje bivše Jugoslavije (Zagreb, 2. 11. 1993.)

- Premijer BiH Haris Silajdžić i potpredsjednik Vlade RH i ministar vanjskih poslova Mate Granić: potpisali su **Zajedničku deklaraciju** (Sarajevo, 12. 11. 1993.) kako bi se postigao sveobuhvatan sporazum o vojnim i humanitarnim pitanjima.
- **Ugovorni sporazum o uspostavljanju trajnog i cjelovitog mira** između hrvatskog i bošnjačko-muslimanskog naroda u Bosni i Hercegovini i o osnovama daljnjeg zajedničkog života (Bonn, 10. 01. 1994.); prijedlog predsjednika Tuđman, koji je Izetbegović pozitivno ocijenio iako ga nije potpisao.
- Prijedlog **Deklaracije** koju je hrvatsko izaslanstvo ponudilo muslimansko-bošnjačkom izaslanstvu na MKBJ (Ženeva, 19. 1. 1994.). Prve tri točke deklaracije jesu:

"1. Odmah se obustavljaju svi ratni sukobi između Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini i omogućava provedba sporazuma o prolazu konvoja i ostalim humanitarnim pitanjima.

2. Ukoliko se prema prijedlogu Konferencije o bivšoj Jugoslaviji uspostavi Unija BiH sastavljena od tri republike, predlaže se Uniji da, sukladno prijedlogu predsjednika Tuđmana od 10. siječnja 1994. i odgovoru predsjednika Izetbegovića od 15. siječnja 1994, stupi u konfederativni odnos s Republikom Hrvatskom.

3. Ukoliko, iz bilo kojih razloga, ne dođe do ostvarenja Unije od tri republike, predlaže se ostvarenje konfederacije između Bošnjačko-muslimanske republike i Republike Hrvatske. "

Iz uvida u ove dokumente i napore za uspostavljanje trajnog mira, svatko razborit može razabrati da je predsjedniku Tuđmanu trebalo "nekoliko mjeseci" za postizanje "dogovora o Bosni", ne s Miloševićem, kako tvrdi Mesić, nego s Izetbegovićem. U tih nekoliko mjeseci predsjednik Tuđman dao je temelj na kojemu su, u ožujku 1994., potpisani Washingtonski sporazumi. Temelj tim

sporazumima jesu "tajni sporazum" od 14. rujna 1993. te **Ugovorni sporazum** (Bonn, 10. siječnja 1994.) i **Deklaracija** od 19. siječnja 1994.

Činjenica je da je na temelju tih inicijativa i spomenutih prijedloga predsjednika Tuđmana došlo, tijekom ožujka 1994., do Washingtonskih pregovora i sporazuma. To su prijedlozi koji su u prosincu 1993. i siječnju 1994. nuđeni Bošnjacima, a ne Miloševiću, kao "dogovor o Bosni". Ti prijedlozi jesu inicijativa hrvatske strane, na koju Bošnjaci tek trebaju pristati. Prešućujući taj dio napora hrvatske politike za postizanje mira u Bosni i Hercegovini čini Mesića krivokletnikom pred Haaškim sudom. Jer on to ne čini iz neznanja, nego iz osobnih političkih interesa.

4. "Predsjedniče, ja neću biti nikada protiv politike HDZ-a i protiv tvoga vodstva"

Ono što Mesić prešućuje u svome svjedočenju pred Haaškim tribunalom jest svoje sudjelovanje u pokušaju rušenja predsjednika Tuđmana potkraj 1993. i početkom 1994. U tome pokušaju HDZ-ova frakcija Manolić-Mesić imala je glavnu riječ. Mesić je u tome bio jedan od glavnih aktera i njegovi razgovori s predsjednikom Tuđmanom u prosincu 1993. i siječnju 1994. imali su sasvim druge motive i razloge nego što ih on prikazuje, a svakako nisu imali nikakve veze s Miloševićem i "dogovorom o Bosni". Ti su razgovori bili zadnji pokušaj predsjednika Tuđmana da očuva jedinstvo HDZ-a kako ne bi došlo do raskola u HDZ-u ni do otvoraanja parlamentarne krize.

Izazivanje parlamentarne krize u proljeće 1994. nije uspjelo. Do većih potresa i raskola u HDZ-u nije došlo. Pokušaj rušenja predsjednika Tuđmana završio je potpunim

neuspjehom po Mesića i Manolića te njihovim konačnim razlazom s HDZ-om. To se utvrđuje i u poruci Predsjedništva HDZ-a upućenoj 24. travnja 1994. članstvu Hrvatske demokratske zajednice i hrvatskoj javnosti o "pokušaju izazivanja raskola u HDZ-u":

"Inicijativa g. J. Manolića i S. Mesića za osnivanje nove političke stranke, koju su nazvali Hrvatski nezavisni demokrati, označava kraj njihova udaljavanja od Programa i politike HDZ. Proces njihova odvajanja od središnje politike HDZ traje već više od godinu dana, a ubrzao se nakon Drugog općeg sabora HDZ-a, koji je održan 15.-16. listopada prošle godine"¹⁵.

Predsjedništvo HDZ-a utvrđuje da proces razlaza gospode Josipa Manolića i Stjepana Mesića traje više od godinu dana i da je posebno intenzivan poslije Drugog sabora HDZ-a, u listopadu 1993. S obzirom na dinamiku zbivanja i metode političke borbe te na parole koje su se koristile, akademik Aralica opisuje četiri faze u vremenu izazivanja raskola u HDZ i parlamentarne krize u Saboru¹⁶, kojima je jedan od izravnih, iako u početku prikriveni akter bio i Stjepan Mesić.

U prvoj fazi Manolić i Mesić rade na pripremi javnosti na krizu, uz pomoć dijela tiska, najčešće tabloida sklonih senzacionalizmu - "da se Tuđmanu i HDZ može uzeti vlast i prije izbora tako da se HDZ rascijepi na 'lijeve' i

¹⁵ Pod naslovom "S državom se nitko ne može igrati", poruku Predsjedništva HDZ-a vidi u: Dr. F. Tuđman. *ZNA SE. HDZ u borbi za učvršćivanje hrvatske državne suverenosti*. Zagreb: Glavno tajništvo središnjice HDZ, 1995., str. 113.

¹⁶ Prikaz izazivanja parlamentarne krize iscrpno je opisao akademik Ivan Aralica, koji je tada kao dopredsjednik Županijskoga doma Sabora, osoba koja je bila u žarištu svih zbivanja. Njegova analiza tih zbivanja objavljena je u **Vjesniku** potkraj rujna i početkom listopada 1994., u 18 nastavaka. Kako je on vjerodostojan svjedok tih zbivanja to se koristimo njegovom analizom i ocjenama, iako s nešto drukčijim prikazima periodizacije parlamentarne krize.

'desne', da 'lijevi' povuku sa sobom tehnostrate¹⁷" i da se tako kriza prenese u Sabor, gdje bi se uz prebjege iz HDZ-a i oporbe, formirala saborska većina.

Poziv na rušenje predsjednika Tuđmana i HDZ-ove vlasti, prema ovome scenariju, artikuliran je u "pismu šestorice", tj. otvorenom pismu predsjedniku Republike Hrvatske dr. Franji Tuđmanu, koje je objavljeno uoči Drugog općeg sabora HDZ¹⁸. Šest potpisnika od predsjednika Tuđmana traže da podnese ostavku. Manolić i Mesić nisu potpisnici ovoga pisma, ali su njegovi naručitelji: "može se sa stopostotnom vjerojatnoću tvrditi da je Manolić među inicijatorima 'pisma šestorice', među onima koji su ga naručili i aranžirali njegovo objavljivanje pred opći Sabor HDZ, kad je vladalo rašireno uvjerenje da će u stranci doći do sukoba"¹⁹.

U drugoj fazi, na Drugom općem saboru HDZ, nije došlo do sukoba i nije pobijedila ni 'lijeva' a ni 'desna' opcija u HDZ-u, nego središnja politika predsjednika Tuđmana. On je u svome govoru pozvao i lijevu i desnu opciju da istaknu svoga kandidata za predsjednika HDZ-a: "ja bih bio zato neka se kandidira na desnici Šeks, .. neka se kandidira na ljevici Manolić ili Mesić .. pa da vidimo koliko nam je jaka i ljevica i desnica".

Na Drugom saboru HDZ istaknut je "21 kandidat za pet članova potpredsjednika, 31 za pet članova Predsjedništva 6

¹⁷ I. Aralica, *Vjesnik*, rujan/listopad 1994.

¹⁸ Pismo je objavljeno 20. rujna 1993., a potpisali su ga Ivo Banac, Krsto Cvijić, Slavko Goldstein, Vlado Gotovac, Vesna Pusić, Ozren Žunec. (vidi: I. Aralica. **Što sam rekao o Bosni**. Zagreb: PIP Pavičić, 1995., str. 128. - 130.)

¹⁹ I. Aralica, isto, *Vjesnik*, 1994.

članova za glavnog tajnika". Predsjednik Tuđman se založio da "u užem vodstvu ne budu ljudi koji su eksponirani zbog međusobnih sukoba, .. i s kojima su računali i u zemlji, oporba, i ne samo oni, nego kojekakvi scenaristi vani, da mogu odvesti jedan dio, ili lijevo, ili desno, da mogu dovesti do raskola". Zato se založio za "svoje" kandidate među predloženima, kako bi se izabralo vodstvo "kome neće moći biti zamjerke", a bit će prihvatljivo "narodu i svijetu". Međutim, "u užem vodstvu .. ne moraju biti .. niti Mesić, niti Šeks"²⁰.

Inicijatori raskola u HDZ-u Josip Manolić i Stjepan Mesić nisu ostvarili svoje ciljeve na Drugom općem saboru HDZ u listopadu 1993. Štoviše, oni postaju politički gubitnici, jer nisu izabrani u uže vodstvo stranke na Saboru stranke. To znači da je njihova stranačka karijera u HDZ-u na zalazu, iako još uvijek obavljaju visoke službene dužnosti: Josip Manolić je predsjednik Županijskoga doma Sabora, a Stjepan Mesić je predsjednik Zastupničkoga doma Sabora.

U trećoj fazi, nakon neuspjeha na Saboru HDZ-a, Manolić i Mesić provode secesiju i iz stranke krizu prenose u Sabor RH. Unatoč obećanjima oporbi i javnosti, oni nisu uspjeli ni u jednom domu Sabora oduzeti HDZ-u većinu. Štoviše, postalo je očito da ono nekoliko zastupnika HDZ koje su izvukli "iz HDZ nije ni 'ljevica' ni 'desnica', najmanje tehnokrati, već je to bezidejna, po vlastitom

²⁰ Dr. F. Tuđman. *ZNA SE. HDZ u borbi za učvršćivanje hrvatske državne suverenosti*. Zagreb: Glavno tajništvo središnjice HDZ, 1995., Govor na Drugom općem saboru HDZ u Koncertnoj dvorani "Vatroslav Lisinski", Zagreb, 15. 10. 1993., str. 35. - 39.

priznanju, grupa ljudi koje međusobno povezuje samo nezadovoljstvo svojim statusom u hadezeovskoj vlasti"²¹.

Čak i u takvim okolnostima, prije konačnog razlaza Manolića i Mesića s HDZ-om, predsjednik Tuđman pokušao je održati jedinstvo HDZ-a, iako je znao da će Manolić i Mesić za sobom povući tek nekoliko zastupnika HDZ-a u oba doma Sabora. Na zajedničkoj sjednici Predsjedništva HDZ-a i Kluba zastupnika HDZ-a, održanoj 25. siječnja 1994. u zgradi Sabora RH, predsjednik HDZ-a i predsjednik Republike Hrvatske govorio je o "izazivanju ustavne krize" i "raskolu" HDZ-a. U svom je govoru rekao i ovo:

*"Usput sa zadovoljstvom mogu reći: kada sam razgovarao sa Stipom Mesićem objasnivši mu da im je dao i povoda da s njim računaju kao s predsjednikom Sabora i svi domaći i svi strani protivnici pravog HDZ-a koji ne žele ovu, nego neku drugu Hrvatsku, i koji ga žele iskoristiti pa mu upućuju pozive i za Sarajevo i za Kuala Lumpur. Mesić je rekao: **'Predsjedniče, ja neću biti nikada protiv politike HDZ-a i protiv tvoga vodstva'**"²².*

Ove riječi predsjednika Tuđmana pred zastupnicima u Saboru RH Mesić nikada nije opovrgnuo niti je izjavio da su kriva interpretacija njegova razgovora s Predsjednikom, sve dok nije pred Haaškim sudom taj razgovor prikazao u posve drugom kontekstu. A nije Haaškome sudu protumačio ni kontekst "poziva i za Sarajevo". Naime, 7. veljače u Sarajevu je osnovano "Hrvatsko narodno vijeće" osnovanoga "Sabora Hrvata Bosne i Hercegovine". To je vijeće, sa svojim

²¹ I. Aralica, isto, **Vjesnik**, 1994.

²² Dr. F. Tuđman. *ZNA SE. HDZ u borbi za učvršćivanje hrvatske državne suverenosti*. Zagreb: Glavno tajništvo središnjice HDZ, 1995., Govor na zajedničkoj sjednici Predsjedništva HDZ-a i Kluba zastupnika HDZ-a, održanoj 25. siječnja 1994. u zgradi Sabora RH, str. 84.

programom o ustrojstvu BiH kao nedjeljive i decentralizirane države, najavilo sudjelovanje njegova izaslanstva na sljedećim ženevskim pregovorima o BiH²³.

Kako smo već naznačili, u veljači 1994. obrisi rješenja ustavnog ustrojstva BiH, koja će se precizirati Washingtonskim sporazumima, već su bili dogovoreni. Naknadno uključivanje izaslanstva HNV-a na međunarodnim pregovorima samo bi slabilo poziciju službene hrvatske politike. Pojava Stipe Mesića, tj. predsjednika Sabora RH, na utemeljiteljskoj skupštini HNV bila bi kriva poruka i domaćoj i međunarodnoj javnosti, jer je HNV nastupio kao oporba HDZ-u BiH²⁴. Zato je predsjednik Republike od predsjednika Sabora tražio da se ne odazove pozivu u Sarajevo, da odstupi s mjesta predsjednika Sabora, jer njegova, Mesićeva, frakcija nema potporu u HDZ-a, te zato ne može vjerodostojno zastupati HDZ-ovu većinu u Saboru²⁵.

Kako predsjednik Tuđman nije nikada želio odbaciti ljude s kojima je surađivao, nego je težio zadržati sve državotvorne opcije unutar HDZ-a, to je Mesiću ponudio da sam izabere mjesto veleposlanika i da tako ostane unutar stranke i službene politike. Cijela Mesićeva priča o tome kako je Milošević tražio smjenu Mesića s čela Sabora, jer je smetnja postizanju konačnog "dogovora o Bosni", jest Mesićeva obmana kako bi, s jedne strane, prikrio svoju nelojalnost politici kojoj je pripadao, a koju je prikriveno i tajno opstruirao sa svrhom rušenja

²³ HINA, *Baza EVA*, 7.2.1994.

²⁴ Članove Hrvatskog narodnog vijeća u Sarajevu, zagovornici politike HDZ BiH, nerijetko su i u medijima nazivali "Aliji Hrvati".

²⁵ O tome mogu svjedočiti iz prve ruke, jer mi je Predsjednik o tom razgovoru sa Stjepanom Mesićem osobno govorio.

predsjednika Tuđmana i izazivanja parlamentarne krize, s druge strane, kako bi pred Sudom sebi dao na važnosti tvrdnjom da je on, Mesić, i početkom 1994. još uvijek ključna politička figura koja smeta i predsjedniku Tuđmanu i Miloševiću.

Politička ponuda predsjednika Tuđmana i Josipu Manoliću i Stjepanu Mesiću postala je javna već 1994. O njoj je on osobno govorio i o tome je potanko pisano u medijima od 1994.nadalje. Unatoč tome što su izgubili na tajnom glasovanju na Saboru stranke, što nisu dobili značajnu potporu HDZ-ovih prebjega u Hrvatskom saboru, predsjednik Tuđman ponudio je Josipu Manoliću, tada predvodniku inicijative za njegovo rušenje i preuzimanje vlasti, "neka ostane u Stranci, neka ima svoju grupu i neka se unutar Stranke bori za svoje stavove". Predsjednik je Mesiću i Manoliću ponudio da mogu imati svoju frakciju unutar HDZ-a i da ostanu u Stranci²⁶. Oni su tu ponudu odbili, upustili se u izazivanje parlamentarne krize i izgubili. Mesićeva priča u Haagu o tim zbivanjima jest neiskrena i neistinita, a politički krajnje prijetvorna.

Jedini politički kapital Stjepana Mesića početkom 1994. bilo je njegovo mjesto predsjednika Zastupničkoga doma hrvatskoga Sabora. Ali ni taj politički kapital nije bio njegov, nego stranke koja ga je postavila na to mjesto. Gubitak toga političkog kapitala, gubitak vlasti koji njemu vrlo teško pada, jer "kao visoki dužnosnik, nisam mogao naglo pasti"²⁷, on pokušava kapitalizirati lažnim iskazima i

²⁶ I. Aralica, isto, *Vjesnik*, 1994.

²⁷ S. Mesić, iskaz pred Haaškim sudom 1998.

prešućivanjem istine kao svjedok optužbe Haaškoga tužiteljstva.

U četvrtoj fazi izazivanja parlamentarne krize HDZ-ovi prebjezi, koji su se s Manolićem i Mesićem pridružili oporbi, nisu mogli ugroziti HDZ-ovu većinu ni u jednom domu hrvatskoga Sabora; nisu mogli objediniti oporbu jer nisu ponudili temelj za zajedničku političku platformu; nisu se mogli dogovoriti o raspodjeli časničkih mjesta u Saboru ni o izradi novog poslovnika; Mesić i Manolić nisu mogli zadržati svoja mjesta predsjednika Zastupničkoga i Županijskoga doma Sabora, iako nisu dopuštali da se u dnevni red uvrsti izglasavanje nepovjerenja njima dvojici²⁸.

Dana 23. 5. 1994. Županijski dom Hrvatskoga sabora razriješio je dužnosti dotadašnjega predsjednika Josipa Manolića i izabrao novog predsjednika, dr. Katicu vanišević.

Dana 24. 5. 1994. Zastupnički dom Hrvatskoga sabora razriješio je dužnosti dotadašnjega predsjednika Stipu Mesića i izabrao novog predsjednika, dr. Nedjeljka Mihanovića²⁹.

HND - *Hrvatski nezavisni demokrati*, stranka koju su osnovali Josip Manolić i Stjepan Mesić, nije osvojila nijedan mandat na sljedećim izborima za Zastupnički dom Hrvatskoga sabora, 1995., a niti ijedan mandat za Županijski dom Hrvatskoga sabora, na izborima 1997. To je

²⁸ Vidi detaljnije I. Aralica, isto, *Vjesnik*, 1994.

²⁹ *Spomen knjiga. Deset godina Hrvatske demokratske zajednice.* (ur.) Anđelko Mijatović. Zagreb: Hrvatska demokratska zajednica, 1999., str. 180.

samo pokazatelj kako ta frakcija i njezini nositelji nisu imali potporu ni u HDZ-u a ni među hrvatskim biračima. To je samo potvrda da su onih nekoliko HDZ-ovih zastupnika koji su im 1994. pristupili bili primarno nezadovoljni svojim političkim statusom u stranci, a motivirani borbom za vlast i opstanak na vlasti.

Mesić o svim tim zbivanjima unutar HDZ-a i o svojoj ulozi u tome ne svjedoči pred Haaškim sudom kako bi svoje razgovore s predsjednikom Tuđmanom i politički razlaz koji je nakon toga uslijedio, mogao opisati kao sukob oko političkog programa, a ne kao puku borbu za vlast.

Mesić ne svjedoči ni o tome da je u kritičnom razdoblju koje je sam apostrofirao - prosinac 1993. - napisana "strategija političkog djelovanja" najjače oporbene stranke, u kojoj se razrađuju planovi o tome kako izazvati krizu u Saboru i "izazvati raspis prijevremenih parlamentarnih izbora za Sabor, najkasnije u srpnju, odnosno u rujnu 1994.", sa svrhom oduzimanja vlasti HDZ-u. Mesić pred Sudom ne svjedoči o tome da je djelovanje frakcije Manolić-Mesić bilo usklađeno sa "strategijom političkog djelovanja" oporbe, koja se gradila na dvjema procjenama: jednoj o nastavku sukoba između Hrvata i Bošnjaka u BiH (tj. "da mirovni proces neće donijeti ništa posebno"), i drugoj, o postizanju dogovora s "razboritim dijelom HDZ-a o nužnosti prijevremenih parlamentarnih izbora"³⁰.

³⁰ "Strategija političkog djelovanja HSLŠ-a do lipnja, odnosno rujna 1994. godine", citirano prema I. Aralica, isto, *Vjesnik*, 1994.

Mesić ne svjedoči ni o tome kako je u internom dokumentu ključne oporbene stranke predviđen vremenski plan za realizaciju "strategije političkog djelovanja":

" - siječanj i veljača: promovirati ideju o prijevremenim izborima; postići i promovirati dogovor oporbenih stranaka; promovirati potrebu promjene vlasti; promovirati očekivanje pobjede oporbe;

- ožujak i travanj: izabrati dvije do tri teme na kojima zaoštriti odnose s HDZ-om i medijski promovirati razlike i slabosti HDZ-a; posebnu pažnju posvetiti temama kao što su korupcija, kriminal, svi oblici zloupotreba vlasti, nebrige o raznim socijalnim kategorijama itd.;

- svibanj i lipanj: dovesti sukob do vrhunca koji će rezultirati napuštanjem Sabora od strane oporbe, pokretanjem (eventualno) odgovornosti Predsjednika. Cilj je simulirati krizu funkcioniranja vlasti. Poticati podjele u HDZ-u."

Mesić o svemu tome ne svjedoči niti može svjedočiti, jer bi onda morao priznati da se tada, 1994., još uvijek javno pozivao na vjernost politici HDZ-a i lojalnost predsjedniku Tuđmanu, dok je istodobno, zajedno s Manolićem, tajno bio u službi oporbe te da je, zajedno s Manolićem, najviše učinio na realizaciji "strategije političkog djelovanja". Njihovo je djelovanje u tom političkom komplotu bilo ključno. Činjenica je da je Manolić imao "ulogu 'povjerljiva izvora' o rascjepu u HDZ-u, čime je hranio senzacionalistički tisak - iniciranjem 'pisma šestorice', sotoniziranjem 'hercegovačkog lobija', izazivanjem sukoba oko demokršćanske orijentacije stranke i dizanjem bošnjačko-hrvatskog sukoba na razinu magnum krimena koji se ne prašta³¹", i da je, zajedno s Mesićem, bio organizator i nositelj ključnih akcija kako bi se

³¹ I. Aralica, isto, **Vjesnik**, 1994.

"simulirala kriza funkcioniranja vlasti" i tražila ostavka predsjednika Tuđmana.

Iako "strategija političkog djelovanja" sadrži "dosta elemenata legalne parlamentarne borbe", ona "u sebi sadrži i dosta nelegalnih oblika borbe ili oblika na samom rubu legalnosti, čija je etičnost dobrim dijelom upitna"³².

Mesić je svojim svjedočenjem u Haagu 1998. ostao dosljedan ciljevima "strategije političkog djelovanja" iz 1994. No prešućivanjem bitnih činjenica o političkim zbivanjima u tome razdoblju, neistinitim prikazom svojih iskaza i iskaza predsjednika Tuđmana Mesić je svojom "dvostrukom politikom" dokazao neutipnost svoje neetičnosti. Svjedočenjem pred Haaškim sudom svoju "skrivenu politiku" iz vremena o kojemu svjedoči pokušao je legalizirati na neistinama i lažima. U tome mu je pomoglo Haaško tužiteljstvo, a Haaški je sud, iako je bio upozoren, bio izmanipuliran.

5. P. S. Prevareni Sud

Haaško je tužiteljstvo zatražilo zatvorenu sjednicu na kojoj bi Stjepan Mesić svjedočio kao tajni, tj. zaštićeni svjedok. Tužitelj Harmon taj je zahtjev obrazložio sljedećim argumentom: "On je uvjeren, gospodine predsjedniče, a Ured tužitelja ga podržava u tome, da su on i njegova obitelj u stanovitoj opasnosti **ako svjedočenje dospije u javnost** - i ako se njegov zahtjev za zatvorenom sjednicom odbije"³³.

³² I. Aralica, isto, *Vjesnik*, 1994.

³³ Svjedok Stjepan Mesić: Haag, 16. - 19. ožujka 1998.

Iz ove je izjave vidljivo da i Haaško tužiteljstvo i S. Mesić imaju isti strah od toga **da svjedočenje ne dospije u javnost**. Argumenti obrane daju nam pravo vjerovati da su motivi straha od javnosti različiti: kod Mesića, odnosno, kod Haaškoga tužiteljstva. Jer obrana je, protiveći se zatvorenoj sjednici, upozorila Sud:

"Sve što je gospodin Mesić naveo u svojoj izjavi za tužitelja - već je ponovio u brojnim interviewima. Prikupio sam možda 200 tih intervjua. Ne postoji ni jedna tema iz izjave za Ured tužitelja o kojoj nije bilo riječi u bezbrojnim prilikama."³⁴

Izvor: Predmet IT-95-14-A, svjedočenje S. Mesića 16. - 19. 3. 1998.

I zato obrana s pravom upozorava: "Dakle, zabrinuti smo za očuvanje integriteta ovog Suda". Jer:

".. je naš strah da bi političari Sud mogli politički izmanipulirati tako da Sud postane instrument u političkim razmiricama između političkih stranaka u Hrvatskoj"³⁵.

Upravo se to dogovdilo. Stjepan Mesić, u vrijeme svojih iskaza haaškim istražiteljima i svjedočenja pred Haaškim sudom, 1997. i 1998., nije imao političke težine ni ugleda u hrvatskoj javnosti. On je želio kapitalizirati činjenicu što se pojavio kao ključni svjedok optužbe, ne toliko protiv generala Blaškića koliko protiv hrvatske službene politike i politike predsjednika Tuđmana. On je u

³⁴ Prema uvodnoj riječi tužitelja G. Harmona, Mesić je u svojem svjedočenju trebao potvrditi sadržaj onoga što je već dao u pisanoj izjavi haaškim istražiteljima 1997. Osim toga obrana generala Blaškića je tvrdila: "Nakon objavljivanja izjave,... gospodin Mesić je još dva do tri puta dao više interviewa u kojima ju je koristio u svojoj političkoj borbi". (Predmet IT-95-14-A, svjedočenje S. Mesića 16. - 19. 3. 1998.)

³⁵ Isto.

tome uspio, jer se na njegovu svjedočenju temelje nove optužnice o zločinačkoj organizaciji i zločinačkom pothvatu, na čijemu je čelu, po Haaškome tužiteljstvu, predsjednik Tuđman.

Dakle, Stjepan Mesić svjesno ide svjedočiti kako bi se politički honoriralo njegovo svjedočenje i od protivnika HDZ-ove politike te politike predsjednika Tuđmana u Hrvatskoj, ali i od onih ne tako malobrojnih, a vjerojatno još utjecajnijih, u inozemstvu.

Motiv njegova svjedočenja nije prikaz političkih i povijesnih događaja, iznošenje činjenica i podataka, ukazivanje na nove dokumente i spoznaje o zločinima u nadležnosti Haaškoga suda³⁶. Motiv njegova svjedočenja jest biti politički honoriran za činjenicu što je svjedočio, a ne za ono što je ili o čemu je svjedočio. Činjenicu da je svjedočio kao svjedok optužbe protiv hrvatske službene politike Mesić će politički kapitalizirati do maksimuma. Istodobno će uložiti i maksimum napora kako bi prikrija sadžaj svoga svjedočenja. Jer i on je svjestan da nije govorio istinu. Ali on tu činjenicu, da nije govorio istinu, kao i cijeli sadržaj svoga svjedočenja, prikriva kako se ne bi razotkrilo sredstvo pomoću kojega je ostvario svoj cilj.

³⁶ Već na temelju onoga što smo do sada upozorili, on ništa novog, istinitog ni presudnog nije iznio ni posvjedočio. Pozorno čitanje njegova svjedočenja može dokazati i posve oprečna stajališta. On tvrdi da o sastanku u Karađorđevu ništa ne zna, ali i da zna da se priča kako je tamo postignut dogovor "o podjeli Bosne". No potom će reći da je u siječnju 1994. predsjedniku Tuđmanu trebalo još nekoliko mjeseci kako bi postigao dogovor s Miloševićem o Bosni.

Stjepanu Mesiću nije stalo ni do istine, a ni do laži kojima se služi, nego do cilja. Kao politički pragmatik, bez vlastitih političkih uvjerenja, ciničan prema vrijednostima ljudi koji ga okružuju, on se otvoreno izruguje i Haaškom tužiteljstvu i Haaškome sudu u trenutku kada je suočen s dokazima da ne govori istinu i da mijenja svoje iskaze i stajališta ovisno o svojim političkim ambicijama.

***Pitanje:** Možemo li zaključiti da niste uvijek govorili istinu – ovisno o političkim stavovima stranke kojoj ste pripadali?*

***Odgovor:** Jedino mi moja žena vjeruje da uvijek govorim istinu.*

Izvor: Predmet IT-95-14-A, svjedočenje S. Mesića 16. - 19. 3. 1998.

Mesić je odigrao kartu koja ga ponovno vraća u političku arenu s političkim kapitalom glavnog tajnog svjedoka optužbe protiv službene hrvatske politike, kapitalom koji još uvijek nije jamstvo za njegov potpun uspjeh i povratak na domaću političku scenu, ali je velik politički kredit koji je dobio od stranih igrača. U vrijeme kada je Tuđmanova politika trn u oku određenim međunarodnim političkim čimbenicim, u vrijeme kada je zdravstvena dijagnoza predsjednika Tuđmana loša, u vrijeme kada je najjača stranka, stranka na vlasti, HDZ, pred unutarstranačkim borbama i obračunima za lidereške pozicije, Mesićeva politička zvijezda ponovno se pali uz potporu Haaškoga tužiteljstva i pod zaštitom Haaškoga suda.

Sretan i zadovoljan što je odigrao najjaču kartu koja ga vodi do najvećih visina njegove političke karijere, Mesić se otvoreno izruguje i Tužiteljstvu i Sudu kada na pitanje je li govorio istinu odgovara: **'Jedino mi moja žena vjeruje da uvijek govorim istinu'**.